

بررسی وضعیت اخلاق اجتماعی در شهر تهران

مطالعه شخص‌های دگر دوستی، حام‌کرایه‌ی و بی‌تفاوتی اجتماعی

(گزارش اول)

مجموعه:

مرکز افکار سنجی دانشجویان ایران

(اسپا)

خرداد ماه ۱۳۹۳

ایسا؛

اسین مجموعہ نظام جمهوری اسلامی ایران
کارآمد نظر سنجی، افکار سنجی و آئندہ پژوهی

عنوان طرح: بررسی وضعیت اخلاق اجتماعی در شهر تهران: مطالعه شاخص‌های دگردوستی، عام‌گرایی و بی‌تفاوتی اجتماعی (گزارش اول)

مجری: مرکز افکار سنجی دانشجویان ایران (ایسا)

تاریخ اجرا: خرداد ۱۳۹۳

طبقه‌بندی: خیلی محرمانه، غیرقابل انتشار، غیرقابل استناد

تهران - خیابان انقلاب اسلامی - خیابان فخر رازی - خیابان شهیدای راندار مرمری - شماره ۷۲ - طبقه همکف - مرکز افکار سنجی دانشجویان ایران (ایسا)

تلفن: ۰۲۰-۶۴۴۸۷۰۱۸

www.ispa.ir

info@ispa.ir

فهرست مطالب

1	فصل اول: طرح موضوع و تعریف مفاهیم
2	1-1- بیان مسئله
4	2-1- اهداف تحقیق
4	3-1- تعریف متغیرهای تحقیق
7	فصل دوم: روش تحقیق
8	1-2- روش تحقیق
8	2-2- اجرای پرسشنامه نهایی و گردآوری اطلاعات
8	3-2- روش تجزیه و تحلیل داده‌های مطالعه
8	4-2- نمونه‌گیری
10	فصل سوم: یافته‌های تحقیق
11	1-3- مشخصات پاسخگویان
11	1-1-3- جنسیت
12	2-1-3- سن
13	3-1-3- وضعیت تاهل
14	4-1-3- وضعیت شغلی
15	5-1-3- تحصیلات
16	6-1-3- ارزیابی وضعیت درآمدی
17	7-1-3- مناطق تهران
18	2-3- یافته‌های تحقیق
18	1-2-3- دگردوستی
32	2-2-3- بی‌تفاوتی اجتماعی
33	3-2-3- عام‌گرایی
34	4-2-3- مقایسه شاخص‌های اخلاق اجتماعی
35	5-2-3- مقایسه میانگین شاخص‌های اخلاق اجتماعی به تفکیک متغیرهای زمینه‌ای
47	3-3- نتیجه‌گیری
49	منابع

فهرست جداول

- جدول شماره 1-3: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب جنسیت 11
- جدول شماره 2-3: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب سن 12
- جدول شماره 3-3: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب وضعیت تاهل 13
- جدول شماره 4-3: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب وضعیت شغلی 14
- جدول شماره 5-3: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب مقطع تحصیلی 15
- جدول شماره 6-3: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب خودارزیابی وضعیت درآمدی 16
- جدول شماره 7-3: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب نوع منطقه 17
- جدول شماره 8-3: توزیع پاسخگویان بر حسب مشارکت در رفع مشکل اعضای خانواده 18
- جدول شماره 9-3: توزیع پاسخگویان بر حسب مشارکت در رفع مشکل فامیل و خویشاوندان 20
- جدول شماره 10-3: توزیع پاسخگویان بر حسب مشارکت در رفع مشکل دوستان و همکاران 21
- جدول شماره 11-3: توزیع پاسخگویان بر حسب مشارکت در رفع مشکل همسایگان و اهالی محله 22
- جدول شماره 12-3: توزیع پاسخگویان بر حسب مشارکت در رفع مشکل افراد هم قوم 23
- جدول شماره 13-3: توزیع پاسخگویان بر حسب مشارکت در رفع مشکل افراد هم مذهب و همدین 24
- جدول شماره 14-3: توزیع پاسخگویان بر حسب مشارکت در رفع مشکل همشهری ها 25
- جدول شماره 15-3: توزیع پاسخگویان بر حسب مشارکت در رفع مشکل همه مردم ایران 26
- جدول شماره 16-3: توزیع پاسخگویان بر حسب مشارکت در رفع مشکل مستضعفین جهان 27
- جدول شماره 17-3: توزیع پاسخگویان بر حسب مشارکت در رفع مشکل همه مردم جهان 28
- جدول شماره 18-3: توزیع پاسخگویان بر حسب مشارکت در رفع گروه های مختلف (شاخص کل) 29
- جدول شماره 19-3: توزیع پاسخگویان بر حسب مشارکت در رفع مشکل گروه های مختلف 30
- جدول شماره 20-3: توزیع پاسخگویان بر حسب کمک های خیریه و انسان دوستانه 31
- جدول شماره 21-3: توزیع پاسخگویان بر حسب گویه های بی تفاوتی اجتماعی 32
- جدول شماره 22-3: شاخص بی تفاوتی اجتماعی 32
- جدول شماره 23-3: توزیع پاسخگویان بر حسب گویه های عام گرایی 33
- جدول شماره 24-3: شاخص عام گرایی (اظهاری) 33
- جدول شماره 25-3: میانگین شاخص های اخلاق اجتماعی 34
- جدول شماره 26-3: مقایسه شاخص های اخلاق اجتماعی به تفکیک جنس 35
- جدول شماره 27-3: مقایسه شاخص های اخلاق اجتماعی به تفکیک گروه های سنی 36

- جدول شماره 3-28. مقایسه شاخص‌های اخلاق اجتماعی به تفکیک تحصیلات 39
- جدول شماره 3-29. مقایسه شاخص‌های اخلاق اجتماعی به تفکیک وضعیت درآمدی 42
- جدول شماره 3-30. مقایسه شاخص‌های اخلاق اجتماعی به تفکیک منطقه محل سکونت 44

فهرست نمودارها

- نمودار شماره 1-3: نمایش پاسخگویان بر حسب جنسیت 11
- نمودار شماره 2-3: نمایش پاسخگویان بر حسب سن 12
- نمودار شماره 3-3: نمایش پاسخگویان بر حسب وضعیت تاهل 13
- نمودار شماره 4-3: نمایش پاسخگویان بر حسب وضعیت فعالیت 14
- نمودار شماره 5-3: نمایش پاسخگویان بر حسب مقطع تحصیلی 15
- نمودار شماره 6-3: نمایش پاسخگویان بر حسب خودارزیابی وضعیت درآمدی 16
- نمودار شماره 7-3: نمایش پاسخگویان بر حسب منطقه محل سکونت 17
- نمودار شماره 8-3: نمایش توزیع پاسخگویان بر حسب مشارکت در رفع مشکل اعضای خانواده 19
- نمودار شماره 9-3: نمایش توزیع پاسخگویان بر حسب مشارکت در رفع مشکل فامیل و خویشاوندان 20
- نمودار شماره 10-3: نمایش توزیع پاسخگویان بر حسب مشارکت در رفع مشکل دوستان و همکاران 21
- نمودار شماره 11-3: نمایش توزیع پاسخگویان بر حسب مشارکت در رفع مشکل همسایگان و اهالی محله 22
- نمودار شماره 12-3: نمایش توزیع پاسخگویان بر حسب مشارکت در رفع مشکل افراد هم‌قوم 23
- نمودار شماره 13-3: نمایش توزیع پاسخگویان بر حسب مشارکت در رفع مشکل افراد هم‌مذهب و هم‌دین 24
- نمودار شماره 14-3: نمایش توزیع پاسخگویان بر حسب مشارکت در رفع مشکل همشهری‌ها 25
- نمودار شماره 15-3: نمایش توزیع پاسخگویان بر حسب مشارکت در رفع مشکل همه مردم ایران 26
- نمودار شماره 16-3: نمایش توزیع پاسخگویان بر حسب مشارکت در رفع مشکل مستضعفین جهان 27
- نمودار شماره 17-3: نمایش توزیع پاسخگویان بر حسب مشارکت در رفع مشکل همه مردم جهان 28
- نمودار شماره 18-3: نمایش توزیع پاسخگویان بر حسب مشارکت در رفع گروه‌های مختلف (شاخص کل) 29
- نمودار شماره 19-3: نمایش میانگین مشارکت مردم در رفع مشکل گروه‌های مختلف (5-1) 30
- نمودار شماره 20-1: میانگین شاخص‌های اخلاق اجتماعی 34
- نمودار شماره 21-1: مقایسه شاخص‌های اخلاق اجتماعی به تفکیک جنس 35
- نمودار شماره 22-1: مقایسه شاخص‌های اخلاق اجتماعی به تفکیک گروه‌های سنی 36
- نمودار شماره 23-1: مقایسه شاخص‌های اخلاق اجتماعی به تفکیک تحصیلات 39
- نمودار شماره 24-1: مقایسه شاخص‌های اخلاق اجتماعی به تفکیک وضعیت درآمدی 42
- نمودار شماره 25-1: مقایسه شاخص‌های اخلاق اجتماعی به تفکیک منطقه محل سکونت 44

فصل اول

طرح موضوع و تعریف مفاهیم

1-1- بیان مسئله

هیچ پیمانی آن قدر محکم نیست که فرد را بی نیاز از اعتماد کند. اگر ما هر روز شاهد تنش در روابط اجتماعی و پیچیدگی و سردرگمی روابط اجتماعی هستیم به آن دلیل است که در روند جهانی شدن، نهادهای سنتی کارکرد خود را از دست داده‌اند و در طی دوران گذار، هنوز نهادهای رسمی همچون قوانین رسمی و سیستم عدالت کیفری به عنوان ضامن اجرای قانون کاملاً نهادینه نشده است. لذا در جامعه‌ای مثل ایران و مخصوصاً در شرایط کمبود (تنگناهای اقتصادی بعد از انقلاب و فشارهای اقتصادی کنونی بر کشور)، ممکن است افراد کمتر به حق خود قانع باشند و چون امکانات محدود است، این زیاده‌خواهی در بسیاری موارد به بهای ضایع کردن حق دیگری (در سایه تضعیف اخلاق) است. در این موارد، همه از "قوانین" و "کیفرهای رسمی" انتظار دارند که جای خالی عدم تعهد اخلاقی را پر کند. اما این امر در بسیاری از موارد مشکل و در بسیاری دیگر غیر ممکن و حتی نابجاست. تشکیل جامعه، مستلزم وجود روابط گرم اجتماعی است. چنانچه در یک جامعه این روابط به سردی گرایش پیدا کند و افراد احساس تعلق خاطر به یکدیگر نداشته باشند و تعهدات اجتماعی و اخلاقی افراد نسبت به یکدیگر ضعیف باشد، اساساً اطلاق صفت "جامعه" به آن با تردید مواجه می‌شود و عدم وجود این شرایط، موجودیت جامعه را زیر سؤال می‌برد. تعهد افراد به وظایف‌شان در موقعیت‌های اجتماعی مختلفی که قرار می‌گیرند، ضامن نظم اجتماعی و در نتیجه دستیابی نظام اجتماعی به تعادل است. تعهد اجتماعی و اخلاقی با تنظیم روابط اجزای هر نظام به کاهش پیچیدگی روابط اجتماعی منجر گشته و رفتار دیگران را قابل پیش‌بینی می‌سازد، این امر افزایش اعتماد اجتماعی (میلز، 1988: 133) و در نتیجه آن احساس امنیت اعضای جامعه و کاهش ناهماهنگی شناختی آنان (فستینگر، 1959: 207) و در نتیجه ثبات رفتار (بکر، 1960: 33) اعضای جامعه را سبب می‌گردد.

آنچه که در زبان جامعه‌شناسی به عنوان اخلاق¹ یا اخلاق اجتماعی شناخته می‌شود، همان چیزی است که تحت عنوان جامعه پذیری² در فرآیند درونی شدن عقاید، ارزش‌ها، هنجارها و یگانگی فرد با فرهنگ و جامعه از آن بحث می‌شود و به طور خلاصه در بحث از فرهنگ، اخلاق اجتماعی به عنوان ارزش‌ها و قواعد رفتار در جامعه، موضوع مورد بررسی قرار می‌گیرد. لذا این قواعد رفتار، مجموعه‌ای از عقاید، ارزش‌ها و هنجارهایی هستند که نسبت به فرد، اموری بیرونی و مستقل تلقی می‌شوند و در جریان جامعه‌پذیری برای او درونی

¹ morality

² Socialization

می‌شوند و به صورت جزئی از شخصیت او در می‌آیند و در نهایت رفتار فرد را در جامعه تعیین می‌کنند و به عنوان اخلاق اجتماعی محسوب می‌شوند (خوشفر، 1374: 2).

جانان اچ ترنر (2010) در پاسخ به چیستی اخلاق، از منظر جامعه‌شناسی، بر آن است که در این باره یک تعریف و پاسخ روشن نداریم اما اخلاق شامل چند عنصر به هم پیوسته است:

1) کدهای فرهنگی عمومیت یافته برای تشخیص درست - غلط، خوب و بد و مناسب و نامناسب (2) وجود تمایل عاطفی قوی به سوی این کدها (3) احساس رضامندی و احساس شادمانی زمانی که خود و دیگران این کدها را رعایت می‌کنند (4) احساس تنفر از کسانی که این ایده‌های فرهنگی را زیر پا می‌گذارند (5) احساس مثبت و مشترک در میان کسانی که به این قواعد متعهد هستند. این پنج بعد اخلاق همگی متغیر هستند؛ یعنی آنها می‌توانند درجات متفاوتی داشته باشند و بنا به موقعیت اجتماعی و شکل بندی اجتماعی فرهنگی در این موقعیت‌ها می‌تواند بیشتر و کمتر باشند.

از منظر جامعه‌شناختی باید گفت اخلاق در سطوح متفاوت ساختار فرهنگی و اجتماعی وجود دارد. در سطوح کلان در ارزش‌های درست - غلط، خوب و بد و مناسب - نامناسب ظهور می‌یابد که گاهی شکل ایدئولوژی هم پیدا می‌کند و در درون نهادهای جامعه مثل اقتصاد، خویشاوندی، سیاست، حقوق دین و دیگر حوزه زندگی اجتماعی مطرح می‌باشد (ترنر، 2010: 125).

از زاویه دیگر اخلاق‌مداری در ارتباط وثیق با جامعه در نظر گرفته شده است. دورکیم معتقد است اخلاق تمام آن چیزهایی است که بشر را به ضرورت زندگی با دیگری و به حساب آوردن وجود او و او می‌دارد و سبب می‌شود وی حرکات خود را بر پایه‌ای جز انگیزش‌های خودپرستانه‌اش تنظیم کند و هر قدر این گونه پیوندها بیشتر و نیرومندتر باشد اخلاقیات استوارتر است. از نظر دورکیم اخلاق بیش از آن‌که برای رهایی فرد باشد آگاهی به حالت وابستگی به دیگران است. بنابراین جامعه رویدادی بیگانه از اخلاق نیست بر عکس جامعه شرط ضروری اخلاق است. در واقع بشر از آن رو موجودی اخلاقی است که در جامعه زندگی می‌کند (دورکیم، 1369: ص 425-426 به نقل از علیزاده، 1387: 119).

در مورد وضعیت اخلاق در جامعه ایران فارغ از روایت‌هایی که در محافل غیرعلمی و عمدتاً سیاسی مطرح می‌شود در محافل علمی روایت‌های متفاوتی وجود دارد که برخی وضعیت اخلاقی جامعه را چندان متزلزل ندانسته و در این خصوص معتقدند جامعه ایران در طول دهه‌های گذشته به لحاظ اخلاق اجتماعی تفاوت محسوسی نکرده است (حاجیان، 1392) و بالعکس تحقیقاتی نیز وجود دارد که به طور پراکنده برخی

شاخص‌های اخلاق اجتماعی را رصد کرده و حکایت از وضعیت نه چندان مناسب شاخص‌های اخلاق اجتماعی در جامعه داشته‌اند (پیمایش ملی ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان، 1379 و 1382؛ ایسپا، 1388؛ 1393، عبداللهی و موسوی، 1385؛ ربانی و شهابی، 1389).

با توجه به وجود اختلاف نظر در خصوص وضعیت اخلاقی کشور، در راستای روشن شدن وضعیت اخلاق اجتماعی در زمانه کنونی، پژوهش حاضر سه مورد از شاخص‌های اخلاق اجتماعی شامل دگردوستی، عام‌گرایی و بی‌تفاوتی اجتماعی را در شهر تهران مورد بررسی قرار داده است.

2-1- اهداف تحقیق

هدف اصلی

هدف اصلی پژوهش حاضر، بررسی وضعیت حال حاضر اخلاق اجتماعی در شهر تهران می‌باشد که در راستای این هدف، محورهای زیر مورد سنجش قرار گرفته است:

اهداف فرعی

- بررسی میزان دگردوستی در شهر تهران
- بررسی میزان عام‌گرایی در شهر تهران
- بررسی میزان بی‌تفاوتی اجتماعی در شهر تهران

3-1- تعریف متغیرهای تحقیق

دگردوستی: یکی از شاخص‌های مهم اخلاق اجتماعی مفهوم دگردوستی می‌باشد. عمل دگردوستانه یا نوع‌دوستانه، عملی است که فرد از آرامش و آسایش خود می‌کاهد تا رفاه و آرامش دیگران را افزایش دهد. دگردوستی در ارتباط با مفهوم خودخواهی مطرح می‌شود. رفتار انسان معلول دو عامل است. یکی از این دو عامل از درون انسان برخاسته است و عبارتست از حس خودخواهی، دوم انگیزه اخلاقی است که از خارج تحریک شود و انگیزه عام انسانیت است که این دو عامل در وجود انسان در حال نزاع و ستیز با یکدیگرند. انسان اگر در اندیشه ارضای حس خودخواهی خویش نباشد دیگران را دوست دارد و نگران سعادت آنهاست و چنانچه انسان از طریق قاعده عام انسان دوستی تحریک می‌شود که خوشبختی دیگران را فراهم کند در چنین حالتی عمل او از ارزش اخلاقی برخوردار است (کانت، 1384، 272).

دگر دوستی بدان معنا است که در سطح نظام شخصیت و نظام رفتاری این تمایل غالب شود که افراد غیر دوست را دشمن نبینند. به عبارتی، غریبه مترادف دشمن تلقی نگردد بلکه بالعکس تمایل به شناسایی متقابل یکدیگر به عنوان یک شخص منحصر به فرد که دارای قابلیت‌های خاص خود است، وجود داشته باشد (درايور، 2001: 393، چلبی، 1375: 159 به نقل از امینی، 1385). با وجود این تمایل گسترده، اعتماد، دامنه و تداوم روابط دوستی در ورای اجتماعات طبیعی (خانواده و دوستان و نزدیکان) بیشتر می‌شود. توسعه و گسترش این نوع از روابط در جامعه باعث افزایش کمک دو جانبه و تعهد مشترک و سرخوشی می‌شود (چلبی، 1375: 159). برای دگردوستی می‌توان دو بعد در نظر گرفت الف) وابستگی عاطفی تعمیم یافته ب) تعهد تعمیم یافته (همان).

از منظر جامعه شناختی، نوع دوستی یکی از ابعاد مهم اخلاق اجتماعی به شمار می‌آید. کنت بر آن بود که نیرو یا انگیزه معطوف به منفعت دیگران شالوده زندگی اجتماعی است و دورکیم آن را مبنای زندگی اجتماعی تلقی کرده، چرا که آن یک تکلیف اخلاقی اجتماعی است که تضعیف آن منجر به اخلال رابطه‌ای می‌شود (احمدی، 1388: 88). رفتار نوع دوستانه زمانی شکل می‌گیرد که فرد در مواجهه با حالت‌های اضطراری به تمام مراحل جواب مثبت بدهد و به نفع دیگران یعنی قربانیان یا نیازمندان مداخله و رفتار نماید.

برای سنجش این مؤلفه از 10 گویه استفاده کرده‌ایم به این صورت که 10 گروه ذکر شده و از پاسخگویان خواسته شده به این سؤال پاسخ دهند که «که اگر برای هر یک از این گروه‌ها مشکل حادی (مثل نیاز شدید مالی، تصادف، وقوع زلزله، سیل و ...) پیش آید و شما بتوانید آن مشکل را برطرف کنید تا چه حد داوطلبانه برای حل آن مشکل همکاری و مشارکت می‌کنید؟». 10 گروهی که در مقابل این سؤال مطرح شده‌اند عبارتند از اعضای خانواده، فامیل و خویشاوندان، دوستان و همکاران، همسایگان و اهالی محله، افراد هم‌قوم، افراد هم‌مذهب و هم‌دین، همشهری‌ها، همه مردم ایران، مستضعفان جهان، همه مردم جهان. همچنین در این رابطه، سه سؤال نیز که در مورد کمک به هموعان است در قالب گزینه‌های بله و خیر مطرح شده است.

عام‌گرایی: مباحث مربوط به عام‌گرایی، عمدتاً از نظریات پارسونز اخذ شده که البته در این نظریات ردپایی از صاحب‌نظران قبلی چون دورکیم، زیمل و دیگران مشاهده می‌شود. عام‌گرایی معمولاً در مقابل خاص‌گرایی به کار می‌رود. انسان‌ها در زندگی بر سر دوراهی‌هایی قرار می‌گیرند که یکی از آن‌ها دوراهی عام‌گرایی - خاص‌گرایی است. این دو راهی حاصل تعاملاتی است که در آن‌ها نوع ملاک‌های سنجشی که باید به کار روند یا عام و مبتنی بر اجماع و یا کاملاً منحصر به بازیگران خاصی هستند. از منظری دیگر در هر موقعیت، کنشگر با

این دو راهی مواجهه است که یا موجب استانداردهای عام عمل نماید و یا با توجه به نوع رابطه خاصی که با سوژه دارد نوع عمل را تغییر دهد. این شاخص با سه سؤال در قالب طیف لیکرت سنجیده شده است.

بی تفاوتی اجتماعی: در تعریف جامعه‌شناختی مفهوم بی تفاوتی برخی نویسندگان از مفاهیم مقابل آن مانند مشارکت و درگیری استفاده کرده‌اند (مسعودنیا، 1380) از این رو بی تفاوتی با عزلت گزیدن و فقدان مشارکت هم معنی گرفته است. برخی دیگر نیز نوع دوستی را در مقابل بی تفاوتی قرار داده و به تحلیل و پژوهش در باب آن پرداخته‌اند (کلاتتری و همکاران، 1386). محققانی نیز بی تفاوتی اجتماعی را مترادف با عزلت‌گزینی، بی-علاقگی و عدم مشارکت افراد در اشکال متعارف اجتماعی معنا کرده و در تحلیل خود آن را مقابل علاقه اجتماعی، درگیری در فعالیتهای اجتماعی، روانشناختی و سیاسی قرار داده‌اند (دث و الف، 2000). بی تفاوتی در نقطه مقابل تعهد اجتماعی و احساس مسئولیت اجتماعی قرار دارد. بی تفاوتی اجتماعی بیانگر بی‌احساسی، بدبینی، بی میلی و به عبارت بهتر نوعی افسردگی اجتماعی است. از این رو در منظری آسیب‌شناختی، بی تفاوتی نوعی بیماری اجتماعی شناخته می‌شود همان گونه که در نقطه مقابل آن، هر گونه اعتنای اجتماعی و نوع دوستی در حیات فردی و اجتماعی نشانه پویایی و سلامت اجتماعی است. بنابراین در تحقیق حاضر مراد از بی تفاوتی اجتماعی، وضعیتی است که طی آن، افراد به واسطه عدم اتصال ذهنی (شناختی) و عینی (کنشی) با جامعه (همنوعان، نهادها و ساختارهای اجتماعی) با بی‌علاقگی و بی‌اعتنایی به واقعیت‌های پیرامون از انجام مشارکت اجتماعی - سیاسی، مسئولیت‌های اجتماعی، فعالیت‌های دگرخواهانه و درگیری فعال و مدنی در مسائل اجتماعی پرهیز می‌کنند. این شاخص با 6 سؤال در قالب طیف لیکرت سنجیده شده است.

فصل دوم

روش پژوهش

1-2- روش پژوهش

در این تحقیق از روش پیمایشی استفاده شده است. در روش پیمایش پس از انجام مطالعات اولیه و اکتشافی، پرسشنامه استاندارد طراحی شده و پس از ارزیابی متخصصان، پرسشنامه نهایی به صورت **مصاحبه حضوری** تکمیل می‌شود.

2-2- اجرای پرسشنامه نهایی و گردآوری اطلاعات

پرسشنامه نهایی در یک جلسه توجیهی چند ساعته برای پرسشگران آموزش دیده و با تجربه ایسپا، تشریح گردید. در این جلسه، محتوای سئوالات پرسشنامه به طور دقیق برای پرسشگران توسط پژوهشگر طرح توضیح داده شد، همین طور در مورد نحوه نمونه‌گیری و مصاحبه با نمونه آماری، توضیحات لازم توسط مدیر نمونه‌گیری ایسپا به پرسشگران ارائه و پرسشنامه از طریق مصاحبه کتبی تکمیل گردید. با توجه به اینکه، یکی دیگر از اساسی‌ترین بخش‌های نظرسنجی، بخش گردآوری اطلاعات است، حصول اطمینان از سلامت داده‌ها و اطمینان خاطر پیدا کردن نسبت به اطلاعات گردآوری شده، نیازمند نظارت دقیق می‌باشد. در راستای این هدف، گروه پرسشگری کنترل‌ها و نظارت‌های مختلفی را نسبت به عملکرد پرسشگران انجام داده است.

2-3- روش تجزیه و تحلیل داده‌های مطالعه

در مورد ورود اطلاعات نیز برای جلوگیری هرچه بیشتر از خطای ورود اطلاعات از نرم افزار CSPro که در ایسپا بومی‌سازی شده استفاده شده است. در نهایت اطلاعات برای تجزیه و تحلیل نهایی به تناسب و برحسب نیاز وارد نرم افزارهای تحلیل آماری SPSS 22 شده‌اند. همچنین علاوه بر نرم‌افزار SPSS برای تحلیل و نمایش داده‌ها از نرم‌افزارهای کلمنتاین و GIS نیز استفاده شده است.

2-4- نمونه‌گیری

2-4-1- جامعه آماری

جامعه آماری این طرح شامل کلیه شهروندان بالای 18 سال شهر تهران است.

2-4-2- واحد آماری

هر یک از افراد بالای 18 سال تهران واحد آماری را تشکیل می‌دهند.

2-4-3- اندازه نمونه

در این طرح اندازه نمونه با استفاده از فرمول خطای حاشیه‌ای محاسبه شده است. در زیر این فرمول و نحوه محاسبه آمده است.

$$E = Z\left(\frac{\alpha}{2}\right)\left(\frac{\sigma}{\sqrt{n}}\right)$$

در این فرمول $Z(\alpha/2)$ مقدار بحرانی و σ/\sqrt{n} مقدار انحراف استاندارد است. با در نظر گرفتن $E=0.031$ و $Z=1.96$ و $\sigma=0.5$ اندازه نمونه برابر یا 1000 بدست می‌آید که در نهایت با ابطال چند پرسشنامه مخدوش تعداد پرسشنامه‌ها به 984 عدد رسید.

2-4-4- نحوه انتخاب میادین و افراد منتخب

در تهران پرسشگری در میدان‌های مهم که بیشتر افراد در آنها تردد می‌نمایند انجام گرفت. این میدان‌ها به گونه‌ای انتخاب شد که تا حد ممکن در نقاط مختلف شهر پراکنده بود تا هم پوشش درآمدی و هم پوشش جغرافیایی در طرح داده شد به طوری که جامعه آماری مورد مطالعه را پوشش داده شد.

پرسشگران پس از انتخاب میادین در مکان‌هایی که بین دو ورودی یا خروجی هستند اقدام به تکمیل پرسشنامه نمودند. نحوه انتخاب افراد به گونه‌ای بود که افراد از تمامی تیپ‌ها، گروه‌های سنی و جنسیتی در نمونه‌ها حضور داشتند. پرسشگر پس از انتخاب نفر اول بین 3 تا 5 دقیقه بعد اقدام به تکمیل پرسشنامه بعدی می‌نمود. اندازه نمونه در میادین به صورت سهمیه‌ای و مطابق با جدول توزیع سنی و جنسیتی مربوط تکمیل شد. نمونه‌ای از جدول توزیع سنی و جنسیتی در زیر آمده است.

جدول شماره 1-2: جدول توزیع سنی و جنسی

مرد	زن	رده سنی
1	1	18 تا 24 سال
2	1	25 تا 34 سال
1	1	35 تا 44 سال
1	1	45 تا 54 سال
0	1	55 سال و بالاتر

فصل سوم

یافته‌های تحقیق

1-3- مشخصات پاسخگویان

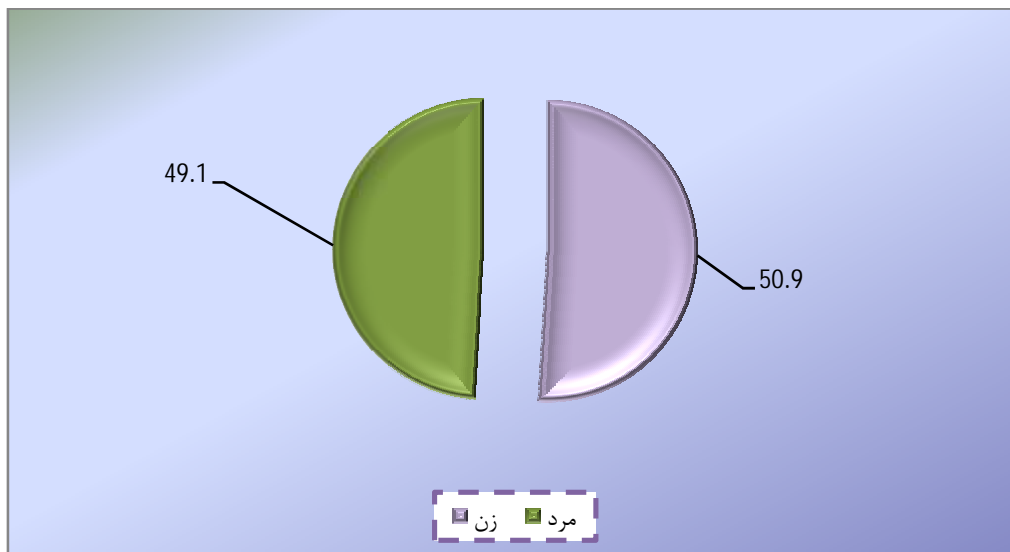
1-1-3- جنسیت

جدول شماره 1-3: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب جنسیت

جنس	فراوانی	درصد
مرد	483	49.1
زن	501	50.9
جمع	984	100.0

همانگونه که در جدول فوق ملاحظه می‌شود، از مجموع 984 شهروند حاضر در تحقیق، 49.1 درصد مرد و 50.9 درصد نیز زن هستند.

نمودار شماره 1-3: نمایش پاسخگویان بر حسب جنسیت

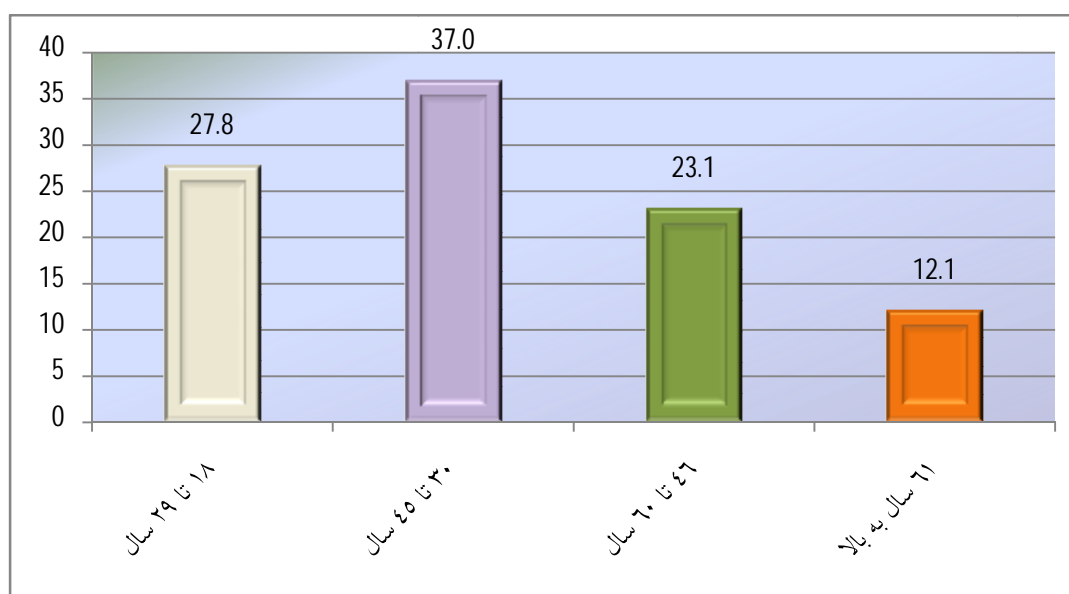
3-1-2- سن

جدول شماره 2-3: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب سن

سن	فراوانی	درصد	میانگین سن
18 تا 29 سال	274	27.8	40.9
30 تا 45 سال	364	37.0	
46 تا 60 سال	227	23.1	
61 سال به بالا	119	12.1	
جمع	984	100.0	

بر اساس داده‌های جدول فوق، میانگین سنی افراد حاضر در نمونه 40.9 بوده و از میان گروه‌های سنی، گروه سنی 30 تا 45 سال با 37 درصد واجد بیشترین میزان فراوانی در نمونه تحقیق هستند.

نمودار شماره 2-3: نمایش پاسخگویان بر حسب سن

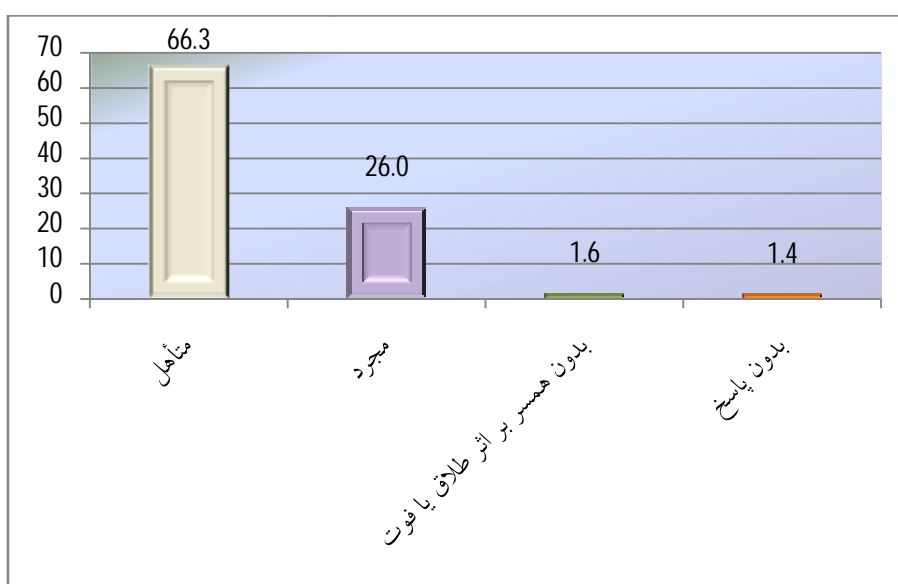
3-1-3- وضعیت تاهل

جدول شماره 3-3: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب وضعیت تاهل

وضعیت تاهل	فراوانی	درصد	درصد معتبر
متاهل	652	66.3	67.2
مجرد	256	26.0	26.4
بدون همسر	62	1.6	6.3
بی پاسخ	14	1.4	-
جمع	984	100.0	100.0

بر اساس یافته‌ها 66.3 درصد شهروندان پاسخگو، متاهل و 26 درصد نیز مجرد هستند.

نمودار شماره 3-3: نمایش پاسخگویان بر حسب وضعیت تاهل

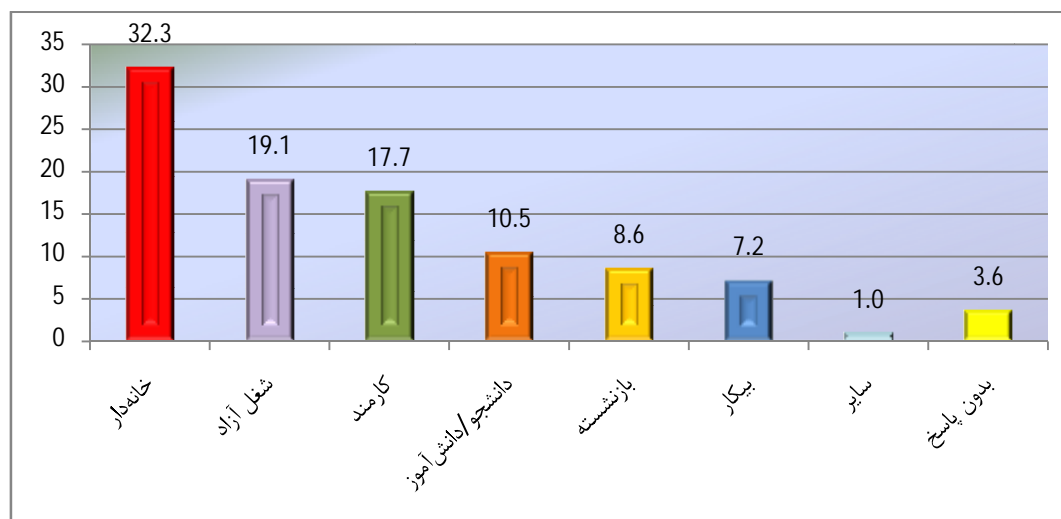
3-1-4- وضعیت شغلی

جدول شماره 3-4: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب وضعیت شغلی

وضعیت فعالیت	فراوانی	درصد
خانه‌دار	318	32.3
شغل آزاد	188	19.1
کارمند	174	17.7
دانش‌آموز/دانشجو	103	10.5
بازنشسته	85	8.6
بیکار	71	7.2
سایر	10	1.0
بی‌پاسخ	35	3.6
کل	984	100.0

بر اساس داده‌های جدول فوق، 32.3 درصد شهروندان وضعیت فعالیت خود را خانه‌دار، 19.1 درصد شغل آزاد و 17.7 درصد نیز کارمند اعلام کرده‌اند.

نمودار شماره 3-4: نمایش پاسخگویان بر حسب وضعیت فعالیت

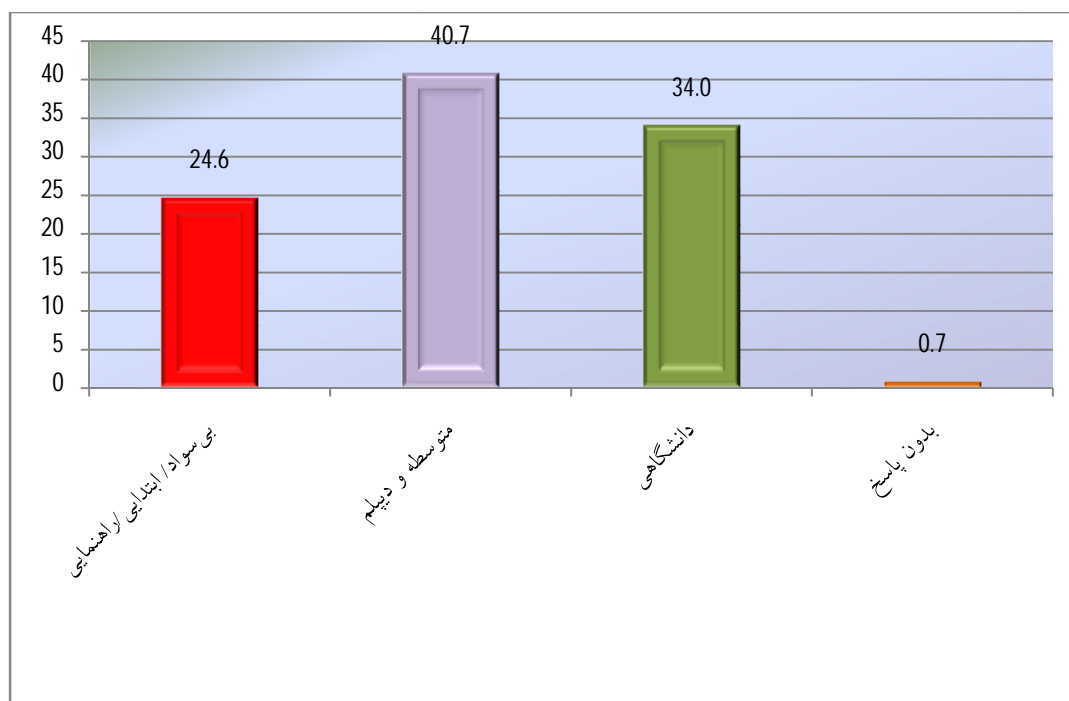
3-1-5- تحصیلات

جدول شماره 3-5: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب مقطع تحصیلی

مقطع	فراوانی	درصد	درصد معتبر
بی سواد/ ابتدایی/ راهنمایی	242	24.6	24.8
متوسطه و دیپلم	400	40.7	40.9
دانشگاهی	335	34.0	34.3
بدون پاسخ	7	0.7	-
کل	984	100.0	100.0

طبق جدول فوق، بیشترین درصد شهروندان یعنی 40.7 درصد، مقطع تحصیلی خود را متوسطه و دیپلم اعلام کرده‌اند. 34 درصد از شهروندان تهرانی تحصیلات دانشگاهی هستند و 24.6 درصد دیگر نیز تحصیلات خود را بی سواد، ابتدایی و راهنمایی اعلام کرده‌اند.

نمودار شماره 3-5: نمایش پاسخگویان بر حسب مقطع تحصیلی

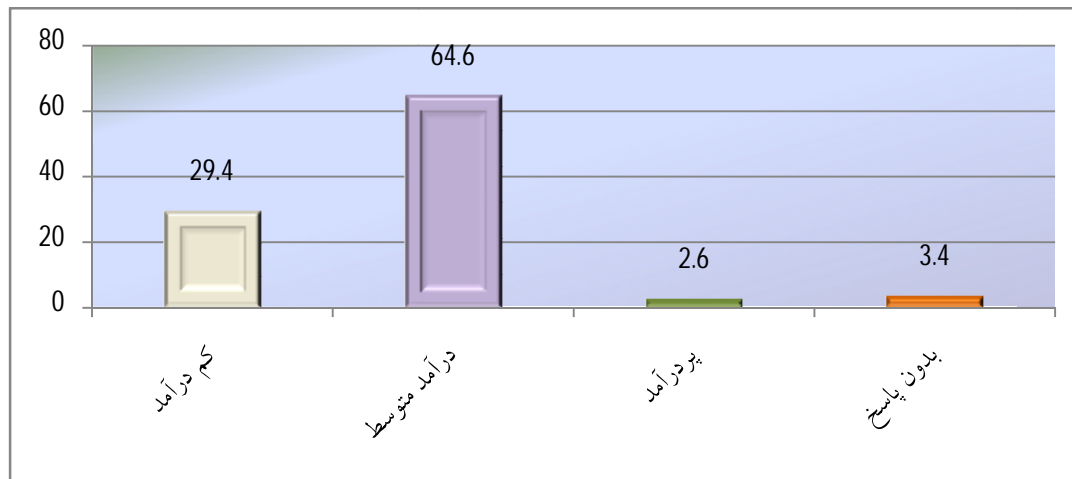
3-1-6- ارزیابی وضعیت درآمدی

جدول شماره 3-6: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب خودارزیابی وضعیت درآمدی

درصد معتبر	درصد	فراوانی	ارزیابی وضعیت درآمدی
30.4	29.4	289	کم درآمد
66.9	64.6	636	درآمد متوسط
2.7	2.6	26	پر درآمد
-	3.4	33	بی پاسخ
100.0	100.0	984	جمع

در سوالی از پاسخگویان خواسته شد که وضعیت درآمدی خود را ارزیابی کنند. بر اساس یافته‌ها 64.6 درصد شهروندان حاضر در تحقیق، وضعیت درآمدی خود را در سطح متوسط ارزیابی کرده‌اند، 29.4 درصد وضعیت درآمدی خود را در سطح پایین و 2.6 نیز خود را "پر درآمد" دانسته‌اند.

نمودار شماره 3-6: نمایش پاسخگویان بر حسب خودارزیابی وضعیت درآمدی

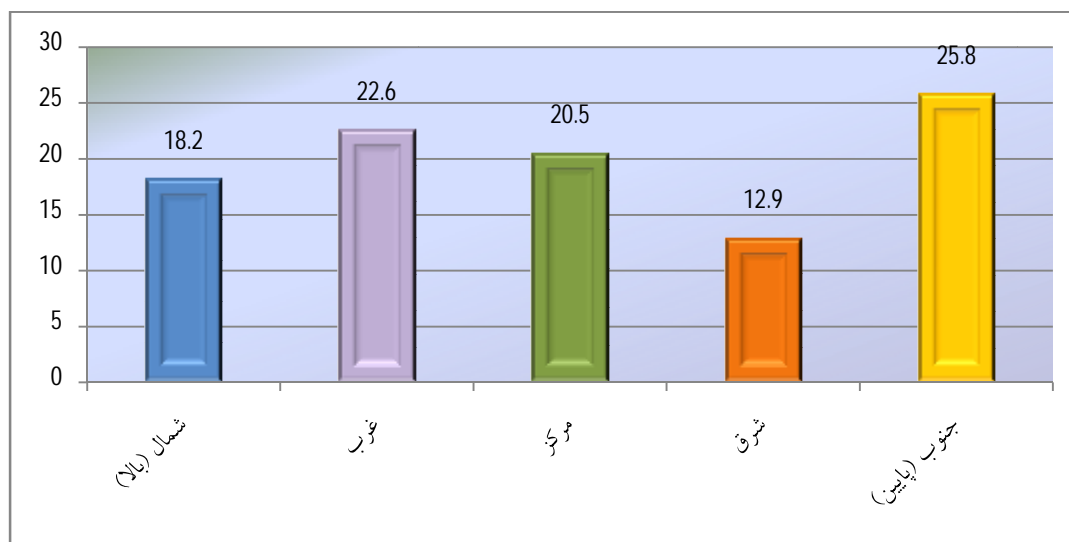
3-1-7- مناطق تهران

جدول شماره 3-7: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب نوع منطقه

درصد	فراوانی	سطح منطقه ¹
18.2	179	شمال (بالا)
22.6	222	غرب
20.5	202	مرکز
12.9	127	شرق
25.8	254	جنوب (پایین)
100.0	984	جمع

در تمام طرح‌های نظرسنجی سعی می‌شود توزیع نمونه بر حسب جمعیت هر منطقه صورت پذیرد که در طرح حاضر پس از ادغام مناطق مشابه هم از حیث شرایط اقتصادی و اجتماعی، بیشترین درصد شهروندان از مناطق جنوبی تهران با 25.8 درصد و کمترین آنها از مناطق شرق تهران با 12.9 درصد انتخاب شده‌اند.

نمودار شماره 3-7: نمایش پاسخگویان بر حسب منطقه محل سکونت

¹ . ادغام مناطق به این صورت بوده است: شمال (شامل مناطق 1، 3 و 4)، غرب (شامل مناطق 2، 5، 21 و 22)، مرکز (شامل مناطق 6، 7، 9، 10، 11 و 12)، شرق (شامل مناطق 8، 13 و 14)، جنوب (شامل مناطق 15 الی 20).

2-3- یافته‌های تحقیق

3-2-1- دگردوستی

همان طور که پیش از این گفته شد برای سنجش این مؤلفه از 10 گویه استفاده کرده‌ایم به این صورت که 10 گروه ذکر شده و از پاسخگویان خواسته شده به این سؤال پاسخ دهند که «که اگر برای هر یک از این گروه‌ها مشکل حادی (مثل نیاز شدید مالی، تصادف، وقوع زلزله، سیل و ...) پیش آید و شما بتوانید آن مشکل را برطرف کنید تا چه حد داوطلبانه برای حل آن مشکل همکاری و مشارکت می‌کنید؟». 10 گروهی که در مقابل این سؤال مطرح شده‌اند عبارتند از اعضای خانواده، فامیل و خویشاوندان، دوستان و همکاران، همسایگان و اهالی محله، افراد هم‌قوم، افراد هم‌مذهب و هم‌دین، همشهری‌ها، همه مردم ایران، مستضعفان جهان، همه مردم جهان. نتایج پاسخ پاسخگویان در جداول زیر ارائه شده است.

در هر مورد نتایج تحقیق حاضر درباره این سؤالات با نتایج تحقیقی که همزمان با همین تحقیق در میان دانشجویان دانشگاه‌های دولتی انجام شده مقایسه صورت گرفته است.

جدول شماره 3-8. توزیع پاسخگویان بر حسب مشارکت در رفع مشکل اعضای خانواده

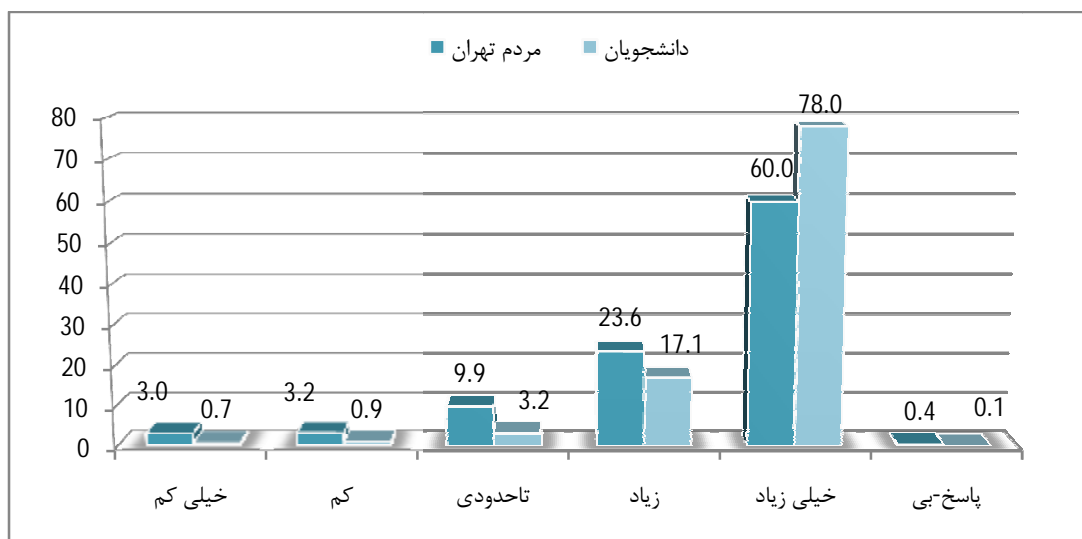
مشارکت در رفع مشکل اعضای خانواده	فراوانی	درصد مردم تهران	درصد دانشجویان
خیلی کم	30	3.0	0.7
کم	31	3.2	0.9
تاحدودی	97	9.9	3.2
زیاد	232	23.6	17.1
خیلی زیاد	590	60.0	78.0
بی‌پاسخ	4	0.4	0.1
جمع	984	100.0	100
میانگین مردم تهران در سال 93	4.35		
میانگین دانشجویان در سال 93	4.71		
میانگین کل کشور ¹ در سال 85	4.55		

بر طبق یافته‌های جدول فوق، 83.6 درصد شهروندان معتقدند به میزان زیاد و خیلی زیاد در شرایطی که مشکلی برای اعضای خانوادشان پیش بیاید به آن‌ها کمک می‌کنند. 9.9 درصد تاحدودی کمک می‌کنند و فقط

¹ . عبداللهی، محمد و میرطاهر موسوی، سرمایه اجتماعی در ایران: وضعیت موجود، دورنمای آینده و امکان‌شناسی گذار

6.2 درصد گفتند به میزان کم و خیلی کمی در این شرایط به خانواده‌شان کمک می‌کنند. میانگین دیدگاه پاسخگویان بر روی طیف 1 تا 5 برابر با 4.35 است که به طرز معناداری از متوسط طیف بالاتر و نزدیک به نقطه پایان طیف یعنی عدد 5 است. مقایسه نتایج تحقیق حاضر با نظرسنجی که به طور همزمان در بین دانشجویان صورت گرفته نشان می‌دهد که مشارکت دانشجویان در رفع مشکل خانواده‌شان بیشتر از سایر شهروندان است. همچنین مقایسه نتایج با طرح مشابهی که در سال 1385 با جامعه آماری مردم کل کشور انجام شده است نشان می‌دهد اگر چه میانگین مردم تهران کاهش یافته است اما میانگین جامعه دانشجویی بالاتر رفته است.

نمودار شماره 3-8. نمایش توزیع پاسخگویان بر حسب مشارکت در رفع مشکل اعضای خانواده

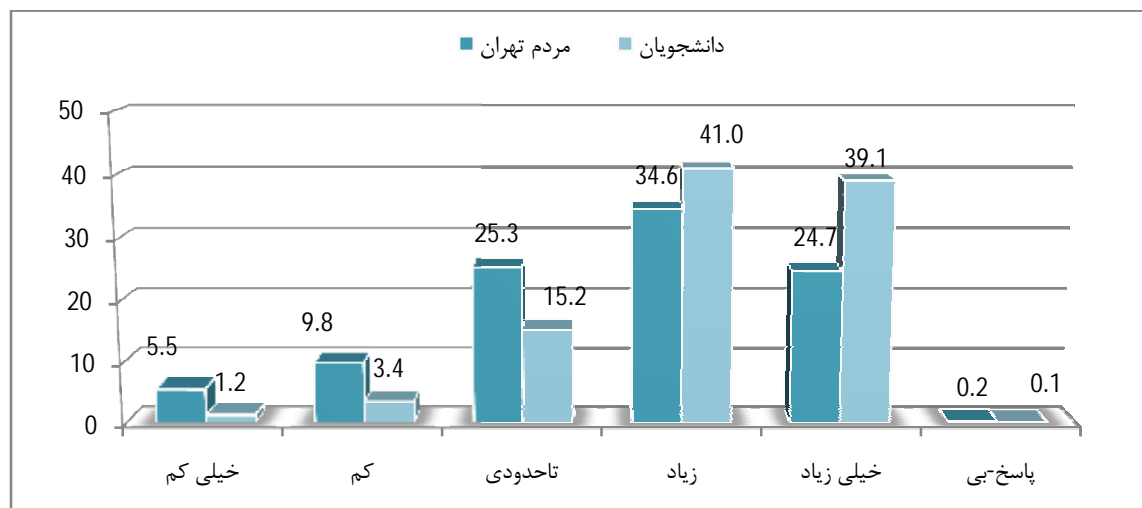

جدول شماره 3-9. توزیع پاسخگویان بر حسب مشارکت در رفع مشکل فامیل و خویشاوندان

مشارکت در رفع مشکل فامیل و خویشاوندان	فراوانی	درصد مردم تهران	درصد دانشجویان
خیلی کم	54	5.5	1.2
کم	96	9.8	3.4
تاحدودی	249	25.3	15.2
زیاد	340	34.6	41.0
خیلی زیاد	243	24.7	39.1
بی پاسخ	2	0.2	0.1
جمع	984	100.0	100
میانگین مردم تهران در سال 93		3.63	
میانگین دانشجویان در سال 93		4.14	
میانگین کل کشور در سال 85		4.01	

59.3 درصد شهروندان اظهار داشته‌اند به میزان زیاد و خیلی زیاد در شرایطی که مشکلی برای فامیل و خویشاوندانشان پیش بیاید به آن‌ها کمک می‌کنند. 25.3 درصد تاحدودی کمک می‌کنند و 15.3 درصد گفتند به میزان کم و خیلی کم در این شرایط به خانواده‌شان کمک می‌کنند. میانگین دیدگاه پاسخگویان بر روی طیف 1 تا 5 برابر با 3.63 است که تاحدودی از حد متوسط طیف بالاتر است. مقایسه نتایج تحقیق حاضر با نظرسنجی که به طور همزمان در بین دانشجویان صورت گرفته نشان می‌دهد که مشارکت دانشجویان در رفع مشکل فامیل و خویشاوندان بیشتر از سایر شهروندان است. همچنین مقایسه نتایج با طرح مشابهی که در سال 1385 با جامعه آماری مردم کل کشور انجام شده است نشان می‌دهد اگر چه میانگین مردم تهران کاهش یافته است اما میانگین جامعه دانشجویی بالاتر رفته است.

نمودار شماره 3-9. نمایش توزیع پاسخگویان بر حسب مشارکت در رفع مشکل فامیل و خویشاوندان

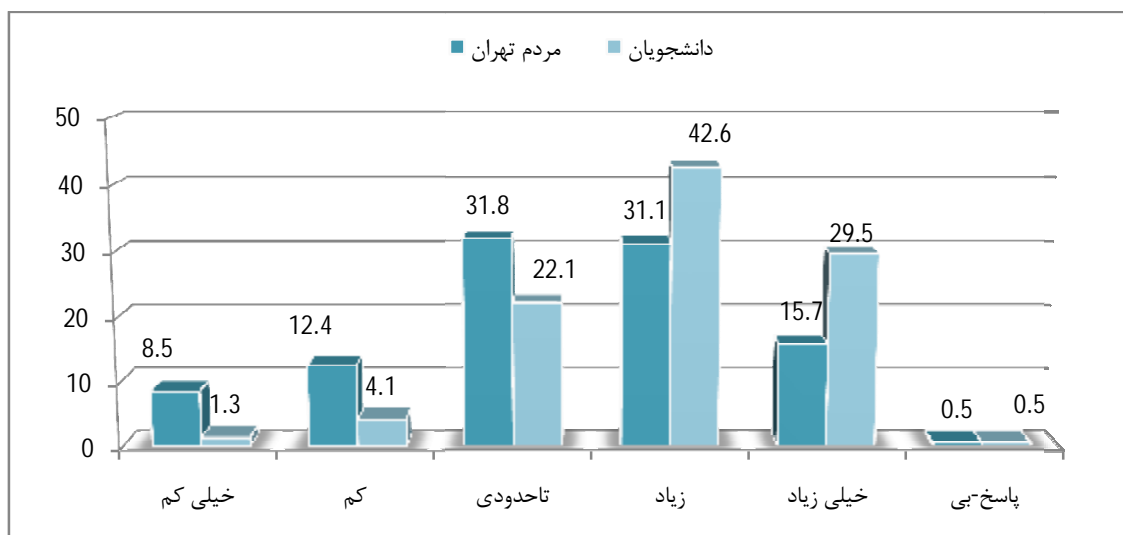

جدول شماره 3-10. توزیع پاسخگویان بر حسب مشارکت در رفع مشکل دوستان و همکاران

مشارکت در رفع مشکل دوستان و همکاران	فراوانی	درصد مردم تهران	درصد دانشجویان
خیلی کم	84	8.5	1.3
کم	122	12.4	4.1
تاحدودی	313	31.8	22.1
زیاد	306	31.1	42.6
خیلی زیاد	154	15.7	29.5
بی پاسخ	5	0.5	0.5
جمع	984	100.0	100
میانگین مردم تهران در سال 93		3.33	
میانگین دانشجویان در سال 93		3.95	

46.8 درصد شهروندان اظهار داشته‌اند به میزان زیاد و خیلی زیاد در شرایطی که مشکلی برای دوستان و همکارانشان پیش بیاید به آن‌ها کمک می‌کنند. 31.8 درصد تاحدودی کمک می‌کنند و 20.9 درصد گفتند به میزان کم و خیلی کم در این شرایط به دوستان و همکارانشان کمک می‌کنند. میانگین دیدگاه پاسخگویان بر روی طیف 1 تا 5 برابر با 3.33 است که تا حد کمی از حد متوسط طیف بالاتر است. مقایسه نتایج تحقیق حاضر با نظرسنجی که به طور همزمان در بین دانشجویان صورت گرفته نشان می‌دهد که مشارکت دانشجویان در رفع مشکل دوستان و همکاران بیشتر از سایر شهروندان است.

نمودار شماره 3-10. نمایش توزیع پاسخگویان بر حسب مشارکت در رفع مشکل دوستان و همکاران

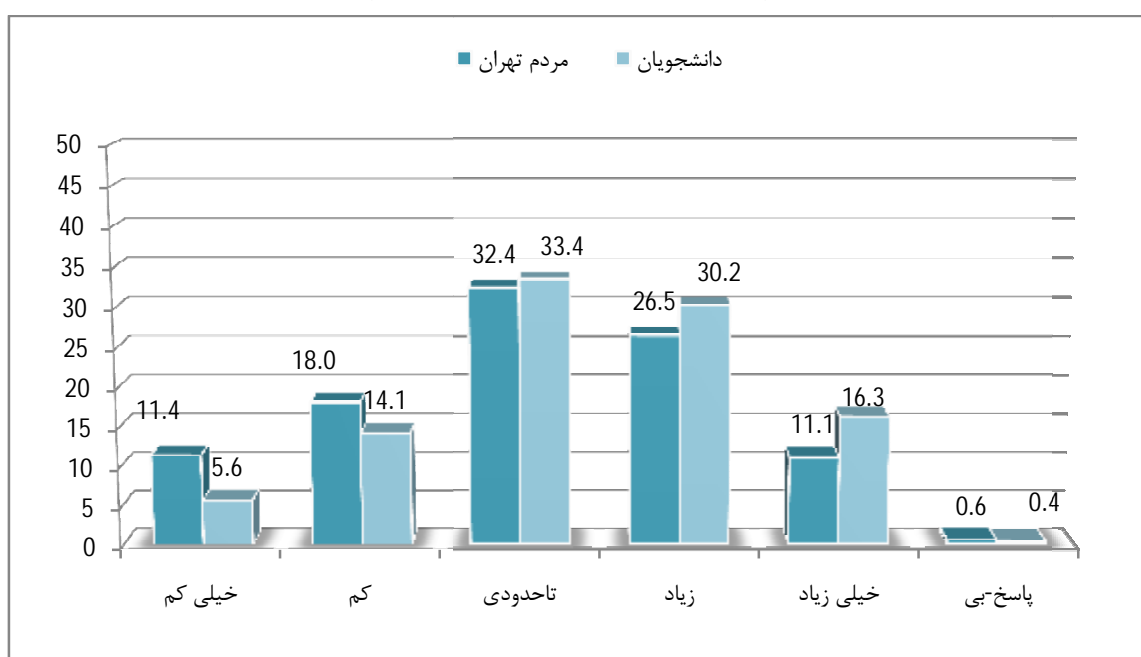

جدول شماره 3-11. توزیع پاسخگویان بر حسب مشارکت در رفع مشکل همسایگان و اهالی محله

مشارکت در رفع مشکل همسایگان و اهالی محله	فراوانی	درصد مردم تهران	درصد دانشجویان
خیلی کم	112	11.4	5.6
کم	177	18.0	14.1
تاحدودی	319	32.4	33.4
زیاد	261	26.5	30.2
خیلی زیاد	109	11.1	16.3
بی پاسخ	6	0.6	0.4
جمع	984	100.0	100
میانگین مردم تهران در سال 93		3.08	
میانگین دانشجویان در سال 93		3.38	

مطابق یافته‌های جدول فوق، 37.6 درصد پاسخگویان اظهار داشته‌اند به میزان زیاد و خیلی زیاد در شرایطی که مشکلی برای همسایگان و اهالی محله‌شان پیش بیاید به آن‌ها کمک می‌کنند. 32.4 درصد تاحدودی کمک می‌کنند و 29.4 درصد گفتند به میزان کم و خیلی کم در این شرایط به همسایگان و اهالی محله‌شان کمک می‌کنند. میانگین دیدگاه پاسخگویان بر روی طیف 1 تا 5 برابر با 3.08 است که در حد متوسط طیف است. مقایسه نتایج تحقیق حاضر با نظرسنجی که به طور همزمان در بین دانشجویان صورت گرفته نشان می‌دهد که مشارکت دانشجویان در رفع مشکل همسایگان و اهالی محله بیشتر از سایر شهروندان است.

نمودار شماره 3-11. نمایش توزیع پاسخگویان بر حسب مشارکت در رفع مشکل همسایگان و اهالی محله

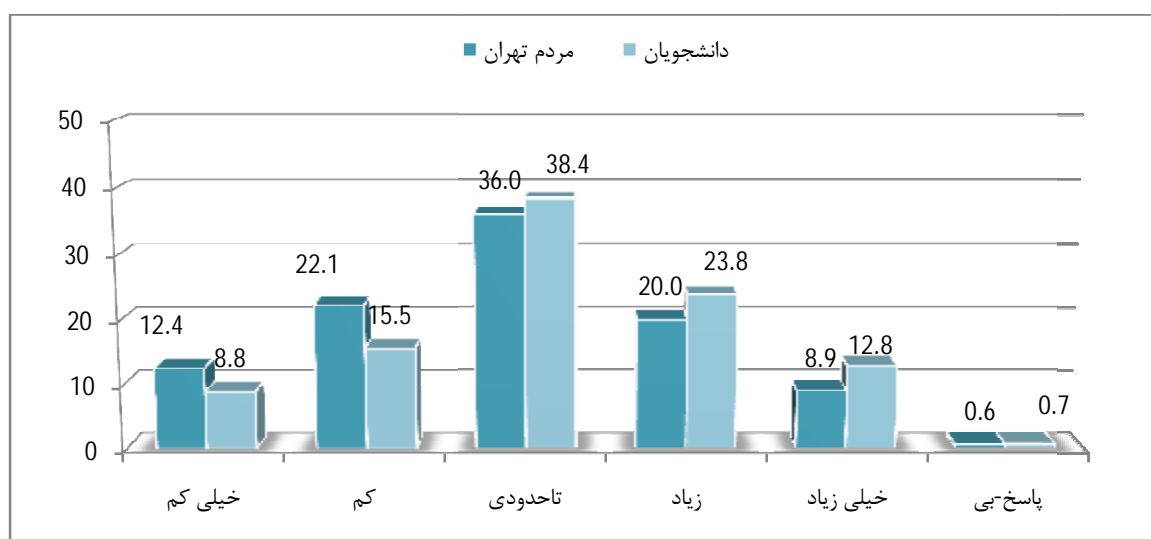

جدول شماره 3-12. توزیع پاسخگویان بر حسب مشارکت در رفع مشکل افراد هم‌قوم

مشارکت در رفع مشکل افراد هم‌قوم	فراوانی	درصد مردم تهران	درصد دانشجویان
خیلی کم	122	12.4	8.8
کم	217	22.1	15.5
تاحدودی	354	36.0	38.4
زیاد	197	20.0	23.8
خیلی زیاد	88	8.9	12.8
بی‌پاسخ	6	0.6	0.7
جمع	984	100	100.0
میانگین مردم تهران در سال 93		2.91	
میانگین دانشجویان در سال 93		3.16	

یافته‌های جدول فوق نشان می‌دهد، 28.9 درصد پاسخگویان اظهار داشته‌اند به میزان زیاد و خیلی زیاد در شرایطی که مشکلی برای افراد هم‌قومشان (هم‌قومیتی) پیش بیاید به آن‌ها کمک می‌کنند. 36 درصد تاحدودی کمک می‌کنند و 34.5 درصد گفتند به میزان کم و خیلی کم در این شرایط به افراد هم‌قومشان کمک می‌کنند. میانگین دیدگاه پاسخگویان بر روی طیف 1 تا 5 برابر با 2.91 است که به حد متوسط طیف نزدیک‌تر است. مقایسه نتایج تحقیق حاضر با نظرسنجی که به طور همزمان در بین دانشجویان صورت گرفته نشان می‌دهد که مشارکت دانشجویان در رفع مشکل افراد هم‌قوم بیشتر از سایر شهروندان است.

نمودار شماره 3-12. نمایش توزیع پاسخگویان بر حسب مشارکت در رفع مشکل افراد هم‌قوم

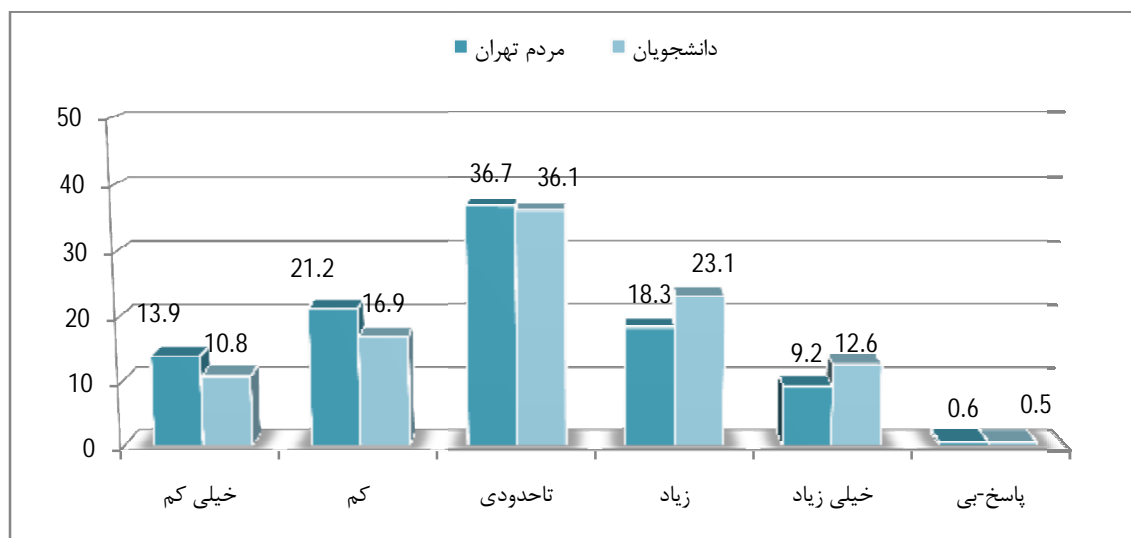

جدول شماره 3-13. توزیع پاسخگویان بر حسب مشارکت در رفع مشکل افراد هم‌مذهب و هم‌دین

مشارکت در رفع مشکل افراد هم‌مذهب و هم‌دین	فراوانی	درصد مردم تهران	درصد دانشجویان
خیلی کم	137	13.9	10.8
کم	209	21.2	16.9
تاحدودی	361	36.7	36.1
زیاد	180	18.3	23.1
خیلی زیاد	91	9.2	12.6
بی‌پاسخ	6	0.6	0.5
جمع	984	100	100.0
میانگین مردم تهران در سال 93		2.88	
میانگین دانشجویان در سال 93		3.10	

یافته‌های جدول فوق نشان می‌دهد، 27.5 درصد شهروندان اظهار داشته‌اند به میزان زیاد و خیلی زیادی در شرایطی که مشکلی برای افراد هم‌مذهب و هم‌دینشان پیش بیاید به آن‌ها کمک می‌کنند. 36.7 درصد تاحدودی کمک می‌کنند و 35.1 درصد گفتند به میزان کم و خیلی کم در این شرایط به افراد هم‌مذهب و هم‌دینشان کمک می‌کنند. میانگین دیدگاه پاسخگویان بر روی طیف 1 تا 5 برابر با 2.88 است که کمتر از حد متوسط طیف است. مقایسه نتایج تحقیق حاضر با نظرسنجی که به طور همزمان در بین دانشجویان صورت گرفته نشان می‌دهد که مشارکت دانشجویان در رفع مشکل افراد هم‌مذهب و هم‌دین بیشتر از سایر شهروندان است.

نمودار شماره 3-13. نمایش توزیع پاسخگویان بر حسب مشارکت در رفع مشکل افراد هم‌مذهب و هم‌دین

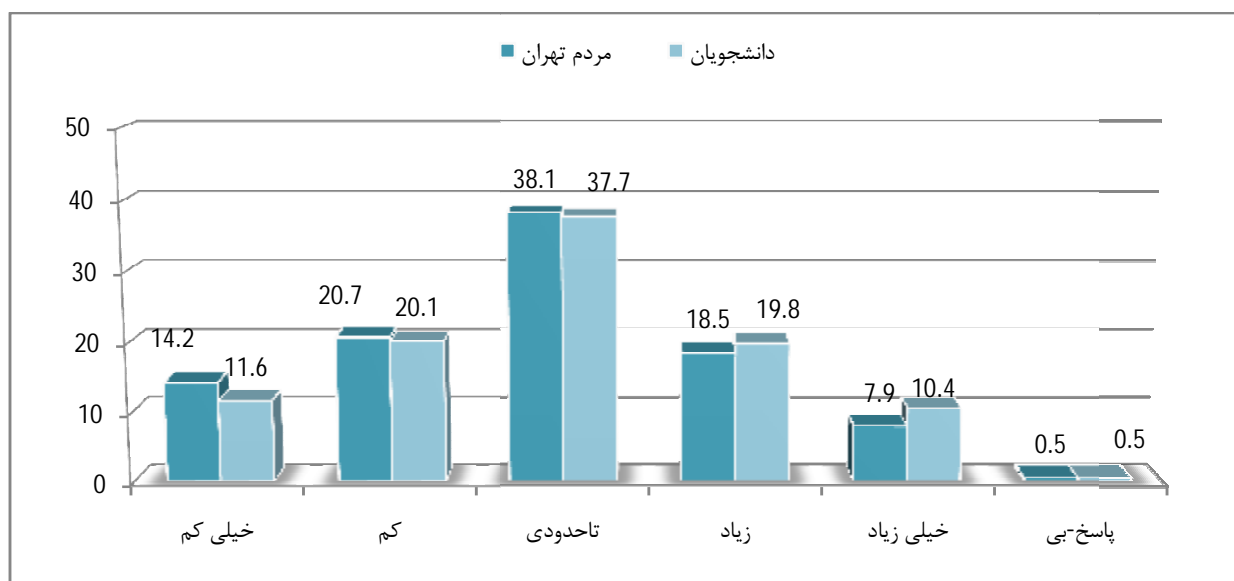

جدول شماره 3-14. توزیع پاسخگویان بر حسب مشارکت در رفع مشکل همشهری‌ها

مشارکت در رفع مشکل همشهری‌ها	فراوانی	درصد مردم تهران	درصد دانشجویان
خیلی کم	140	14.2	11.6
کم	204	20.7	20.1
تاحدودی	375	38.1	37.7
زیاد	182	18.5	19.8
خیلی زیاد	78	7.9	10.4
بی‌پاسخ	5	0.5	0.5
جمع	984	100.0	100
میانگین مردم تهران در سال 93		2.85	
میانگین دانشجویان در سال 93		2.97	

26.4 درصد شهروندان اظهار داشته‌اند به میزان زیاد و خیلی زیاد در شرایطی که مشکلی برای همشهریان‌شان پیش بیاید به آن‌ها کمک می‌کنند. 38.1 درصد تاحدودی کمک می‌کنند و 34.9 درصد گفتند به میزان کم و خیلی کم در این شرایط به همشهریان‌شان کمک می‌کنند. میانگین دیدگاه پاسخگویان بر روی طیف 1 تا 5 برابر با 2.85 است که اندکی از متوسط طیف پایین‌تر است. مقایسه نتایج تحقیق حاضر با نظرسنجی که به طور همزمان در بین دانشجویان صورت گرفته نشان می‌دهد که مشارکت دانشجویان در رفع مشکل همشهری‌ها به میزان 0.12 از میانگین شهروندان بیشتر است.

نمودار شماره 3-14. نمایش توزیع پاسخگویان بر حسب مشارکت در رفع مشکل همشهری‌ها

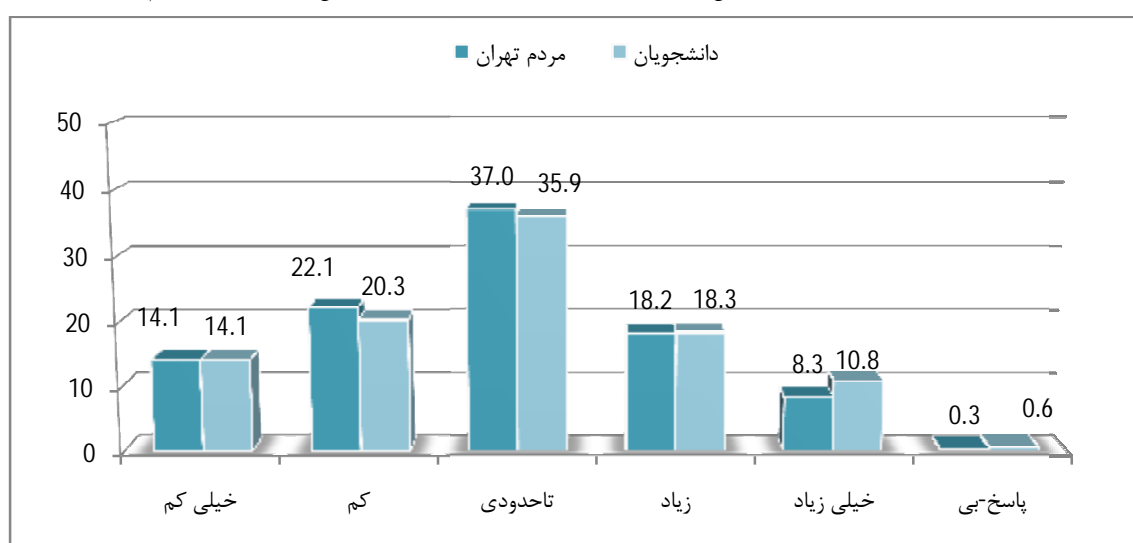

جدول شماره 3-15. توزیع پاسخگویان بر حسب مشارکت در رفع مشکل همه مردم ایران

مشارکت در رفع مشکل همه مردم ایران	فراوانی	درصد مردم تهران	درصد دانشجویان
خیلی کم	139	14.1	14.1
کم	217	22.1	20.3
تاحدودی	364	37.0	35.9
زیاد	179	18.2	18.3
خیلی زیاد	82	8.3	10.8
بی پاسخ	3	0.3	0.6
جمع	984	100.0	100
میانگین مردم تهران در سال 93		2.85	
میانگین دانشجویان در سال 93		2.91	

26.5 درصد شهروندان گفته‌اند به میزان زیاد و خیلی زیاد در شرایطی که مشکلی برای هم‌وطنان (مردم ایران) پیش بیاید به آن‌ها کمک می‌کنند. 37 درصد تاحدودی کمک می‌کنند و 36.2 درصد گفتند به میزان کم و خیلی کم در این شرایط به هم‌وطنان (مردم ایران) کمک می‌کنند. میانگین دیدگاه پاسخگویان بر روی طیف 1 تا 5 برابر با 2.85 است که اندکی از متوسط طیف پایین‌تر است. مقایسه نتایج تحقیق حاضر با نظرسنجی که به طور همزمان در بین دانشجویان صورت گرفته نشان می‌دهد که مشارکت دانشجویان در رفع مشکل مردم ایران به میزان کمی از سایر شهروندان بیشتر است.

نمودار شماره 3-15. نمایش توزیع پاسخگویان بر حسب مشارکت در رفع مشکل همه مردم ایران

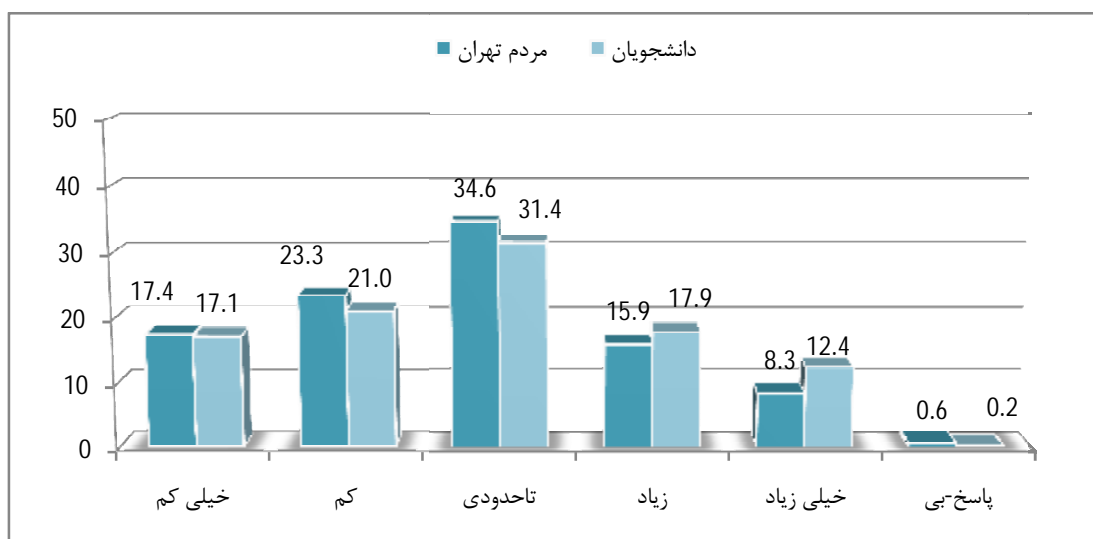

جدول شماره 3-16. توزیع پاسخگویان بر حسب مشارکت در رفع مشکل مستضعفین جهان

مشارکت در رفع مشکل مستضعفین جهان	فراوانی	درصد مردم تهران	درصد دانشجویان
خیلی کم	171	17.4	17.1
کم	229	23.3	21.0
تاحدودی	340	34.6	31.4
زیاد	156	15.9	17.9
خیلی زیاد	82	8.3	12.4
بی پاسخ	6	0.6	0.2
جمع	984	100.0	100
میانگین مردم تهران در سال 93		2.74	
میانگین دانشجویان در سال 93		2.87	

24.2 درصد شهروندان گفته‌اند به میزان زیاد و خیلی زیاد در شرایطی که مشکلی برای مستضعفین جهان پیش بیاید به آن‌ها کمک می‌کنند. 34.6 درصد تاحدودی کمک می‌کنند و 40.7 درصد گفتند به میزان کم و خیلی کم در این شرایط به مستضعفین جهان کمک می‌کنند. میانگین دیدگاه پاسخگویان بر روی طیف 1 تا 5 برابر با 2.74 است که از متوسط طیف پایین‌تر است. مقایسه نتایج تحقیق حاضر با نظرسنجی که به طور همزمان در بین دانشجویان صورت گرفته نشان می‌دهد که مشارکت دانشجویان در رفع مشکل مستضعفین جهان به میزان کمی از سایر شهروندان بیشتر است.

نمودار شماره 3-16. نمایش توزیع پاسخگویان بر حسب مشارکت در رفع مشکل مستضعفین جهان

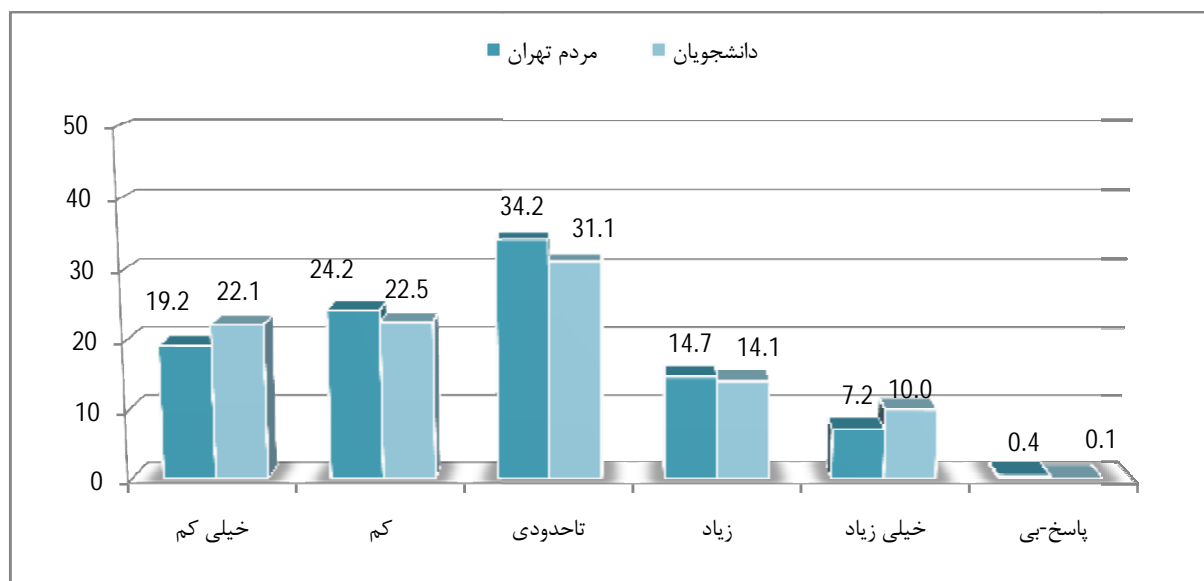

جدول شماره 3-17. توزیع پاسخگویان بر حسب مشارکت در رفع مشکل همه مردم جهان

مشارکت در رفع مشکل همه مردم جهان	فراوانی	درصد مردم تهران	درصد دانشجویان
خیلی کم	189	19.2	22.1
کم	238	24.2	22.5
تاحدودی	337	34.2	31.1
زیاد	145	14.7	14.1
خیلی زیاد	71	7.2	10.0
بی پاسخ	4	0.4	0.1
جمع	984	100.0	100
میانگین مردم تهران در سال 93		2.67	
میانگین دانشجویان در سال 93		2.66	

21.9 درصد شهروندان اظهار داشته‌اند به میزان زیاد و خیلی زیاد در شرایطی که مشکلی برای مردم جهان پیش بیاید به آن‌ها کمک می‌کنند. 34.2 درصد تاحدودی کمک می‌کنند و 43.4 درصد گفتند به میزان کم و خیلی کم در این شرایط به مردم جهان کمک می‌کنند. میانگین دیدگاه پاسخگویان بر روی طیف 1 تا 5 برابر با 2.67 است که از متوسط طیف پایین‌تر است. مقایسه نتایج تحقیق حاضر با نظرسنجی که به طور همزمان در بین دانشجویان صورت گرفته نشان می‌دهد که میزان مشارکت دو نمونه شهروندان و دانشجویان در رفع مشکل همه مردم جهان برابر است.

نمودار شماره 3-17. نمایش توزیع پاسخگویان بر حسب مشارکت در رفع مشکل همه مردم جهان

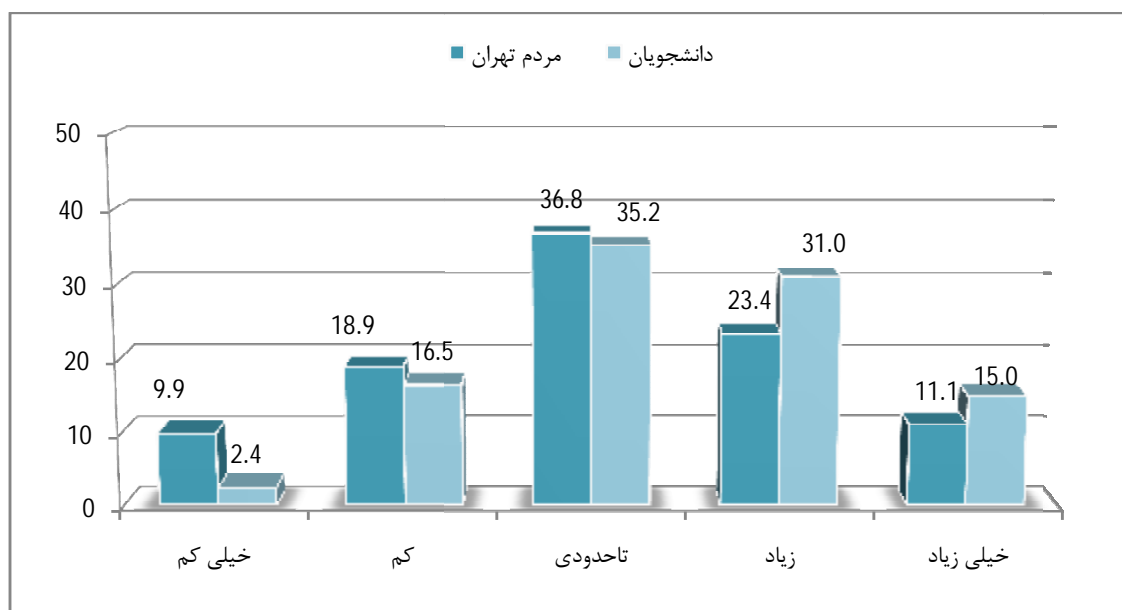

جدول شماره 3-18. توزیع پاسخگویان بر حسب مشارکت در رفع گروه‌های مختلف (شاخص کل)

مشارکت در رفع مشکل مردم	فراوانی	درصد مردم تهران	درصد دانشجویان
خیلی کم	97	9.9	2.4
کم	186	18.9	16.5
تاحدودی	362	36.8	35.2
زیاد	230	23.4	31.0
خیلی زیاد	109	11.1	15.0
جمع	984	100	100.0
میانگین مردم تهران در سال 93		53.2	
میانگین دانشجویان در سال 93		59.7	

از جمع 10 گویه فوق شاخص کل دگردوستی حاصل شده است. بر این اساس 34.5 درصد پاسخگویان اظهار داشته‌اند به میزان زیاد و خیلی زیاد در شرایطی که مشکلی برای مردم پیش بیاید به آن‌ها کمک می‌کنند. 36.8 درصد تاحدودی کمک می‌کنند و 28.8 درصد گفتند به میزان کم و خیلی کم در این شرایط به مردم کمک می‌کنند. میانگین دیدگاه پاسخگویان بر روی طیف 0 تا 100 برابر با 53.2 است که از متوسط طیف بالاتر است. مقایسه نتایج تحقیق حاضر با نظرسنجی که به طور همزمان در بین دانشجویان صورت گرفته نشان می‌دهد که مشارکت دانشجویان در رفع مشکل دیگران (دگردوستی آنها) بیشتر از سایر شهروندان است.

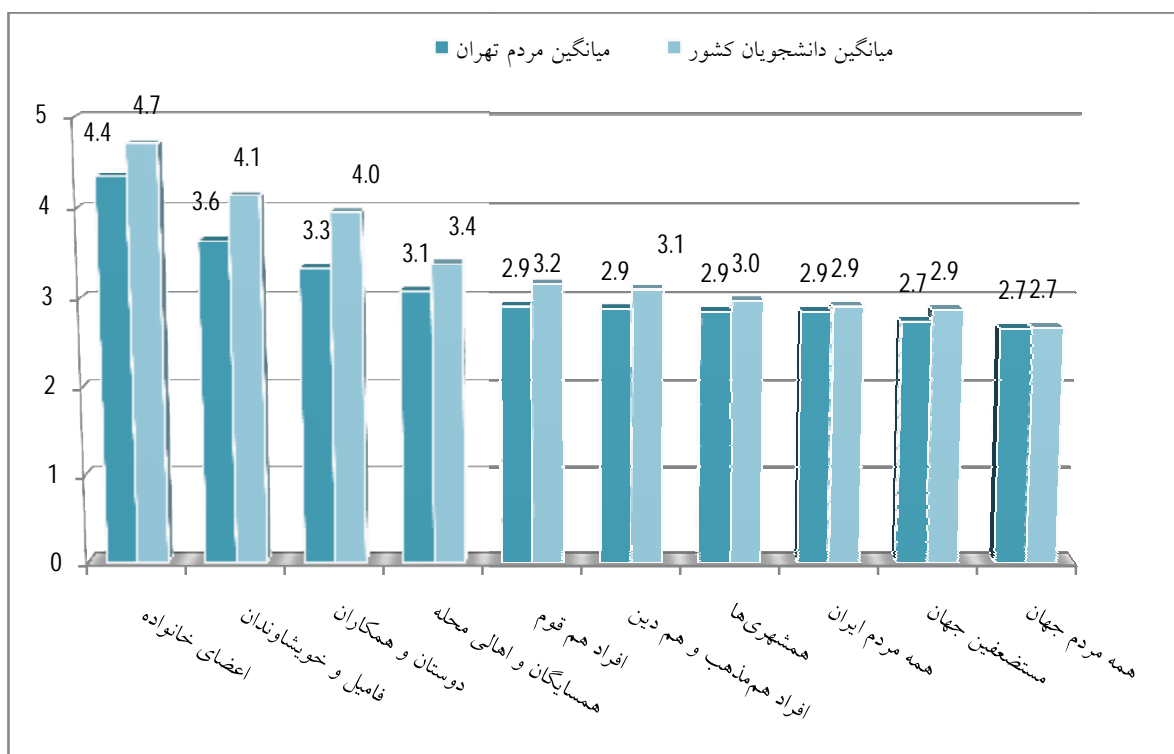
نمودار شماره 3-18. نمایش توزیع پاسخگویان بر حسب مشارکت در رفع گروه‌های مختلف (شاخص کل)

جدول شماره 3-19. توزیع پاسخگویان بر حسب مشارکت در رفع مشکل گروه‌های مختلف

بی پاسخ	خیلی زیاد	زیاد	تاحدودی	کم	خیلی کم	میانگین دانشجویان کشور	میانگین مردم تهران	
0.4	60.0	23.6	9.9	3.2	3.0	4.71	4.35	اعضای خانواده
0.2	24.7	34.6	25.3	9.8	5.5	4.14	3.63	فامیل و خویشاوندان
0.5	15.7	31.1	31.8	12.4	8.5	3.95	3.33	دوستان و همکاران
0.6	11.1	26.5	32.4	18.0	11.4	3.38	3.08	همسایگان و اهالی محله
0.6	8.9	20.0	36.0	22.1	12.4	3.16	2.91	افراد هم قوم
0.6	9.2	18.3	36.7	21.2	13.9	3.10	2.88	افراد هم‌مذهب و هم دین
0.5	7.9	18.5	38.1	20.7	14.2	2.97	2.85	همشهری‌ها
0.3	8.3	18.2	37.0	22.1	14.1	2.91	2.85	همه مردم ایران
0.6	8.3	15.9	34.6	23.3	17.4	2.87	2.74	مستضعفین جهان
0.4	7.2	14.7	34.2	24.2	19.2	2.67	2.66	همه مردم جهان
0.4	58.3	24.1	10.4	3.4	3.3	59.7	53.2	کل (0-100)

نمودار شماره 3-19. نمایش میانگین مشارکت مردم در رفع مشکل گروه‌های مختلف (1-5)

همان طور که در جدول و نمودار فوق مشاهده می‌شود بیشترین اعلام همکاری در رفع مشکل مختص اعضای خانواده و کمترین آن مربوط به مردم جهان می‌باشد. مروری بر یافته‌های مندرج در جدول فوق نشان می‌دهد هر چه از سطح خانواده، دایره را گسترده‌تر کنیم میانگین اعلام همکاری برای رفع مشکل دیگران کمتر می‌شود. به عبارت دیگر می‌توان گفت تعهد شهروندان چندان تعمیم یافته نیست.

جدول شماره 3-20. توزیع پاسخگویان بر حسب کمک‌های خیریه و انسان‌دوستانه

گویه	بلی	خیر	بی‌پاسخ	درصد گزینه بلی در سال 2012 ¹
آیا شما در یک سال گذشته پولی را صرف امور خیریه کرده‌اید؟	78.4	20.8	0.8	51
آیا شما در یک ماه گذشته به یک شخص غریبه کمک کرده‌اید؟	68.4	30.3	1.4	70.2
آیا شما می‌توانید روی کمک دوستان و خانواده تکیه کنید؟	58.8	38.2	2.9	58.2

سوالات فوق در ادامه گویه‌های دگردوستی آمده است که علت تفکیک این سؤالات به خاطر وجود داده‌های جهانی و مقایسه آنها با داده‌های طرح حاضر است. همان طور که ملاحظه می‌شود وضعیت کمک‌های خیریه و انسان‌دوستانه در نمونه آماری وضعیت تقریباً مساعدی را نشان می‌دهد. حدود 68 درصد مردم اعلام کرده‌اند که در یک ماه گذشته به یک شخص غریبه کمک کرده‌اند. 59 درصد اعلام کرده‌اند که می‌توانند روی کمک خانواده و دوستانشان حساب کنند و 78 درصد اعلام کرده‌اند که در یک سال گذشته پولی صرف امور خیریه کرده‌اند که نسبت به سال 2012 در این متغیر، رشد وجود داشته است. ایران در رتبه‌بندی صورت گرفته توسط لگاتیوم، در سال 2012 از نظر سه شاخص موجود در جدول فوق به ترتیب در رتبه‌های 22، 4 و 131 قرار داشته است.

¹. منبع: سایت لگاتیوم

3-2-2- بی تفاوتی اجتماعی

جدول شماره 3-21. توزیع پاسخگویان بر حسب گویه‌های بی تفاوتی اجتماعی

میانگین از 1 تا 5	کاملاً موافقم	موافقم	بینابین	مخالفم	کاملاً مخالفم	
1.99	1.6	5.9	9.0	57.0	26.4	نسبت به آینده کشورم بی تفاوت هستم
2.0	1.2	5.1	10.7	58.4	24.6	نسبت به مشکلاتی که در بین مردم در حال افزایش است بی تفاوت هستم
2.01	1.8	5.5	9.9	57.9	24.9	معضلاتی که گریبانگیر جامعه و مردم است به من ربطی ندارد
2.11	2.4	7.0	13.5	53.2	23.9	نسبت به جریانات و اتفاقات جامعه بی‌اعتنا هستم
2.18	2.1	9.9	12.8	54.1	21.2	اینکه مردم مسائل اجتماعی و سیاسی را درک می‌کنند یا نه به حال من فرقی نمی‌کند
2.28	3.3	13.2	14.3	46.3	22.9	من مسئول خوشبختی و بدبختی مردم نیستم، من باید سعی کنم گلیم خودم را از آب بیرون بکشم.

با توجه به یافته‌های جدول می‌توان گفت که اکثر شهروندان (طبق گفته خودشان) نسبت به آینده کشور، فزونی مشکلات مردم، جریانات و اتفاقات جامعه بی تفاوت نیستند به طوری که برای بیش از 70 درصد آنها، آینده کشور و مسائل جامعه اهمیت دارد و مخالف بی تفاوتی در این زمینه هستند. تنها در خصوص خوشبختی یا بدبختی مردم، 15.5 درصد گفته‌اند من مسئول خوشبختی و بدبختی مردم نیستم و باید سعی کنم گلیم خودم را از آب بیرون بکشم. 14.3 درصد نیز در این خصوص نظر بینابینی داشتند. میانگین پایین گویه‌های فوق نشان می‌دهد که بی تفاوتی مردم نسبت به موضوعات مختلف اجتماعی پایین می‌باشد.

جدول شماره 3-22. شاخص بی تفاوتی اجتماعی

میانگین از 100	درصد فراوانی	فراوانی	میزان بی تفاوتی
27.36	74.9	737	کم
	21.6	213	متوسط
	3.5	34	زیاد
-	100.0	984	کل

شاخص بی تفاوتی اجتماعی در جدول فوق نشان می‌دهد که این شاخص در بین اکثر شهروندان یعنی 74.9 درصد آنها کم، در بین 21.6 درصد آنها در حد متوسط و تنها در بین 3.5 درصد پاسخگویان «زیاد» می‌باشد. میانگین این شاخص از 100 برابر با 27.36 نیز نشان دهنده میزان پایین آن در جامعه است.

3-2-3- عام گرایی

جدول شماره 3-23. توزیع پاسخگویان بر حسب گویه‌های عام گرایی

میانگین از 1 تا 5	کاملاً موافقم	موافقم	بینابین	مخالفم	کاملاً مخالفم	
3.96	0.9	8.9	10.3	55.2	24.7	اگر بین یک دوست با یک غریبه اختلافی پیش بیاید، حتی اگر حق با دوستم نباشد از او پشتیبانی می‌کنم.
3.86	2.9	14.1	8.5	46.5	28.0	اگر بجای یک پلیس راهنمایی باشم که یکی از دوستان یا خویشانم از چراغ قرمز رد شود، او را جریمه نمی‌کنم
3.62	2.0	20.4	14.3	42.3	20.9	اگر در اداره‌ای مسئولیت داشته باشم و یکی از دوستان یا خویشانم از من بخواهد زودتر کارش را راه بیندازم این کار را خواهم کرد.

طبق داده‌های مربوط به عام گرایی، بیش از 70 درصد شهروندان با این جمله مخالفت کرده‌اند که اگر بین یک دوست با یک غریبه اختلافی پیش بیاید، حتی اگر حق با دوستم نباشد از او پشتیبانی می‌کنم (79.9 درصد). 74 درصد مخالف این جمله بودند که اگر بجای یک پلیس راهنمایی باشم که یکی از دوستان یا خویشانم از چراغ قرمز رد شود، او را جریمه نمی‌کنم. 22.4 درصد گفته‌اند اگر در اداره‌ای مسئولیت داشته باشند و یکی از دوستان یا خویشانم بخواهد که زودتر کارش را راه بیندازند این کار را انجام می‌دهند که 63.2 درصد عکس این نظر را اظهار نموده‌اند.

جدول شماره 3-24. شاخص عام گرایی (اظهاری)

میانگین از 100	درصد فراوانی	فراوانی	میزان عام گرایی
70.39	9.2	91	کم
	32.8	323	متوسط
	57.9	570	زیاد
-	100.0	984	کل

شاخص عام گرایی (اظهاری) نشان می‌دهد که این شاخص در بین 57.9 درصد شهروندان در حد زیادی است بدین معنی که بین نزدیکان و غریبه‌ها تفاوتی قائل نیستند و به صورت عام به همه نگاه می‌کنند. این میزان در بین 32.8 درصد در حد متوسط و در بین 9.2 درصد کم می‌باشد. میانگین این شاخص از 100 برابر با 70.39 شده است که میزان بالای عام گرایی را نشان می‌دهد.

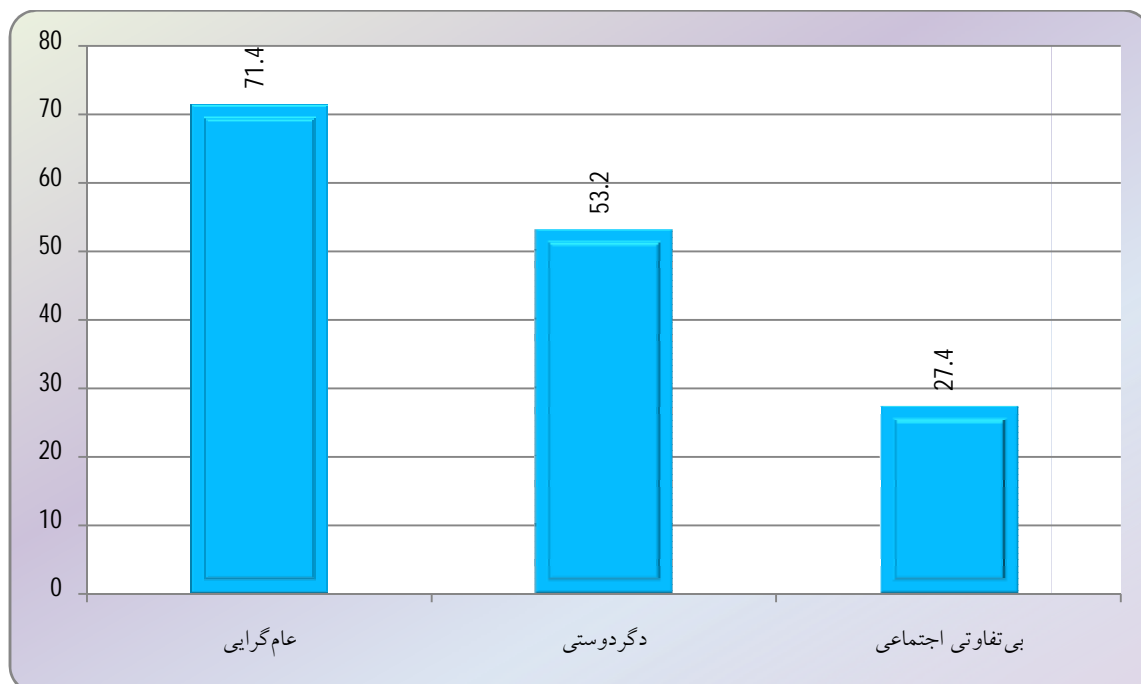
3-2-4- مقایسه شاخص‌های اخلاق اجتماعی

جدول شماره 3-25. میانگین شاخص‌های اخلاق اجتماعی

میانگین از 100	شاخص‌های اخلاق
71.39	عام‌گرایی
53.2	دگردوستی
27.36	بی‌تفاوتی اجتماعی

از بین شاخص‌های اخلاق اجتماعی، عام‌گرایی در میان شهروندان با میانگین 71.39 از 100 بیشترین میزان را دارد و بی‌تفاوتی اجتماعی با میانگین 27.36 کمترین میزان را در میان شهروندان داراست البته پایین بودن این شاخص نکته مثبتی است زیرا هر چقدر میزان آن پایین باشد می‌توان انتظار داشت آنها تعهد و مسئولیت اجتماعی بالایی دارند.

نمودار شماره 1-20: میانگین شاخص‌های اخلاق اجتماعی

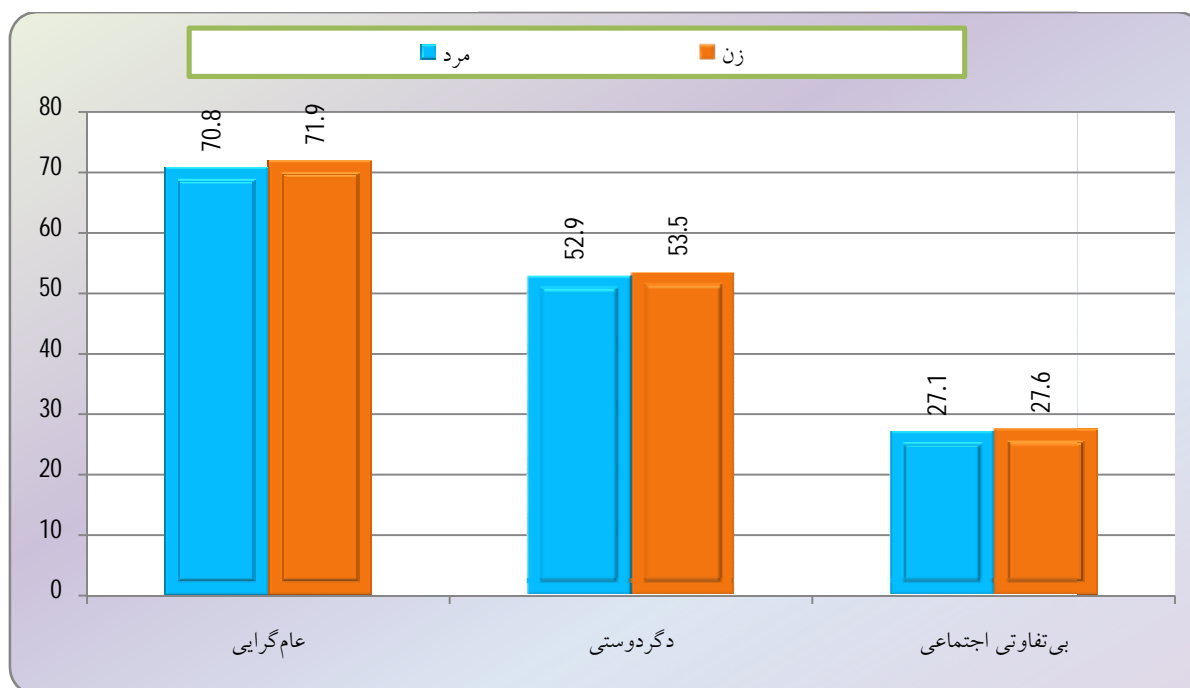
3-2-5- مقایسه میانگین شاخص‌های اخلاق اجتماعی به تفکیک متغیرهای زمینه‌ای

جدول شماره 3-26. مقایسه شاخص‌های اخلاق اجتماعی به تفکیک جنس

بی تفاوتی اجتماعی	دگردوستی	عام‌گرایی	جنس
27.14	52.90	70.82	مرد
27.57	53.50	71.94	زن
-0.36	-0.40	-0.71	آزمون T
0.71	0.6	0.41	سطح معنی‌داری

همچنان که در مقایسه میانگین شاخص‌های اخلاق اجتماعی به تفکیک شهروندان زن و مرد مشاهده می‌شود اختلاف معنی‌داری بین زنان و مردان دیده نمی‌شود گر چه تفاوت اندک در میانگین این دو گروه وجود دارد اما اختلاف مشاهده شده، آنقدر قابل توجه نیست که به لحاظ آماری معنی‌دار باشد.

نمودار شماره 1-21: مقایسه شاخص‌های اخلاق اجتماعی به تفکیک جنس

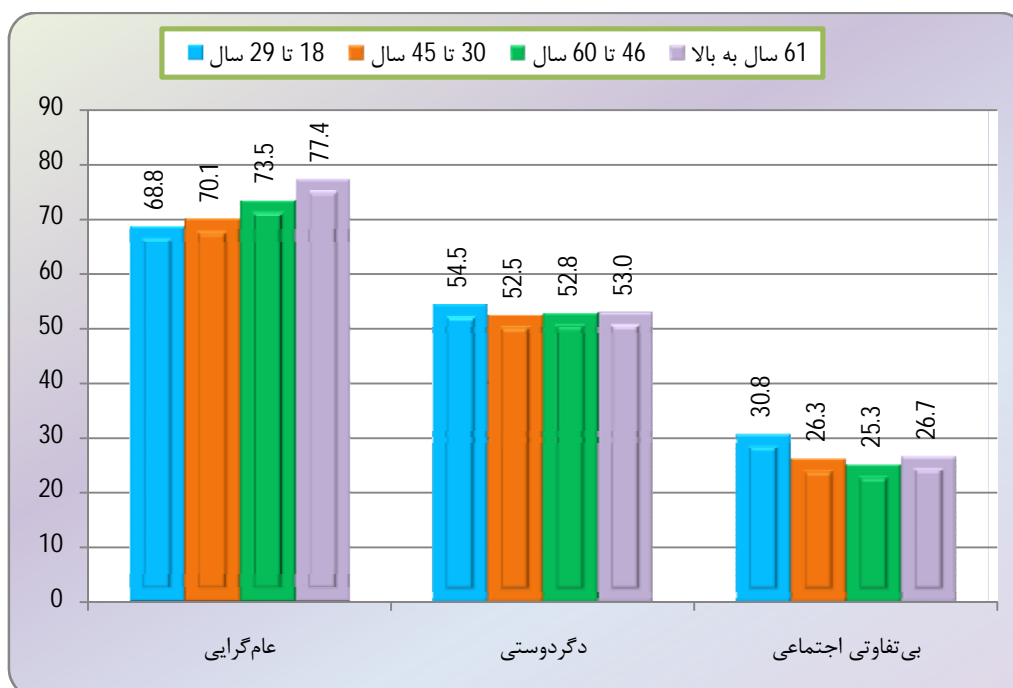

جدول شماره 3-27. مقایسه شاخص‌های اخلاق اجتماعی به تفکیک گروه‌های سنی

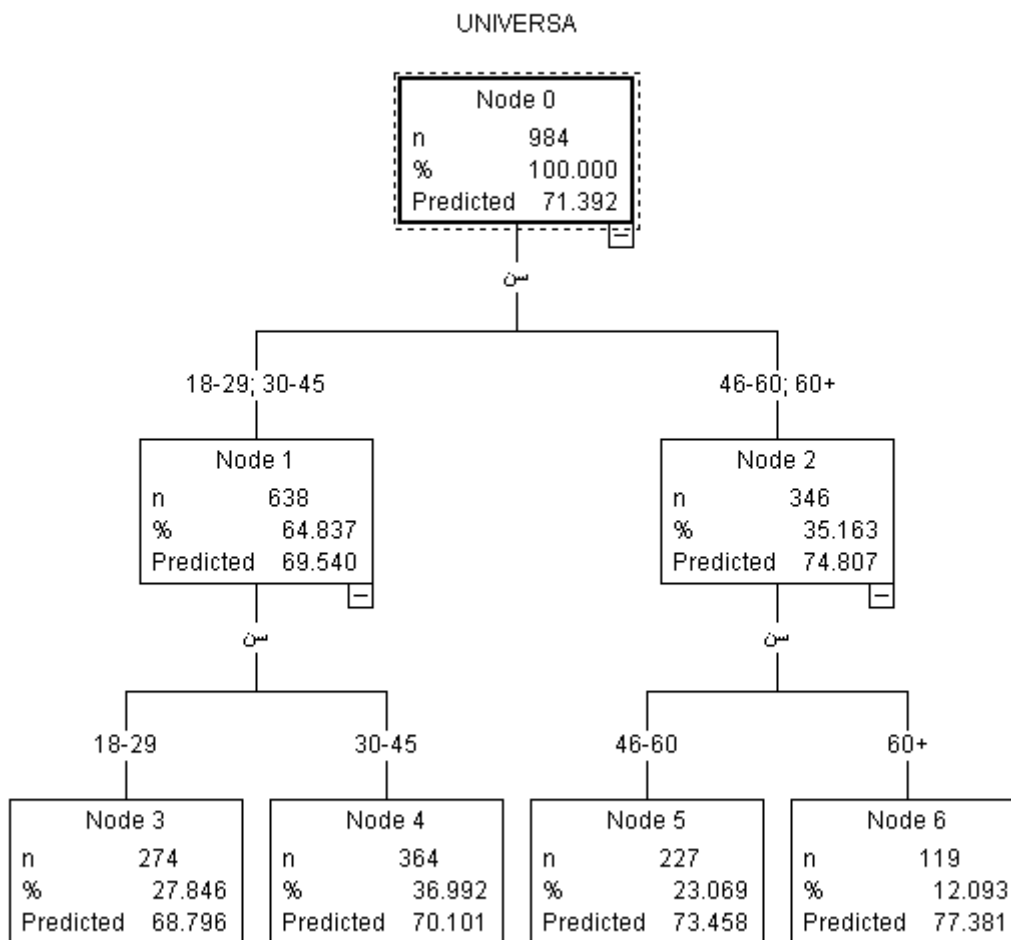
گروه‌های سنی	عام‌گرایی	دگردوستی	بی‌تفاوتی اجتماعی
18 تا 29 سال	68.80	54.49	30.79
30 تا 45 سال	70.10	52.54	26.29
46 تا 60 سال	73.46	52.81	25.28
61 سال به بالا	77.38	53.03	26.72
آزمون F	4.38	0.38	4.5
سطح معنی‌داری	0.00	0.76	0.004

مقایسه شاخص‌های اخلاق اجتماعی به تفکیک گروه‌های سنی نشان می‌دهد که میانگین عام‌گرایی و بی‌تفاوتی اجتماعی در بین گروه‌های سنی متفاوت است به طوری که میزان عام‌گرایی در بین شهروندان 46 سال به بالا بیشتر از شهروندان زیر 46 سال است بویژه عام‌گرایی در بین گروه جوانان نسبت به سایر گروه‌های سنی کمتر است. همچنانکه در بین جوانان، بی‌تفاوتی اجتماعی با میانگین 30.79 بیشتر از سایر گروه‌های سنی است. متغیر دگردوستی نیز علیرغم تفاوت‌های جزئی بین گروه‌های سنی، از لحاظ آماری معنی‌دار نیست.

نمودار شماره 1-22: مقایسه شاخص‌های اخلاق اجتماعی به تفکیک گروه‌های سنی

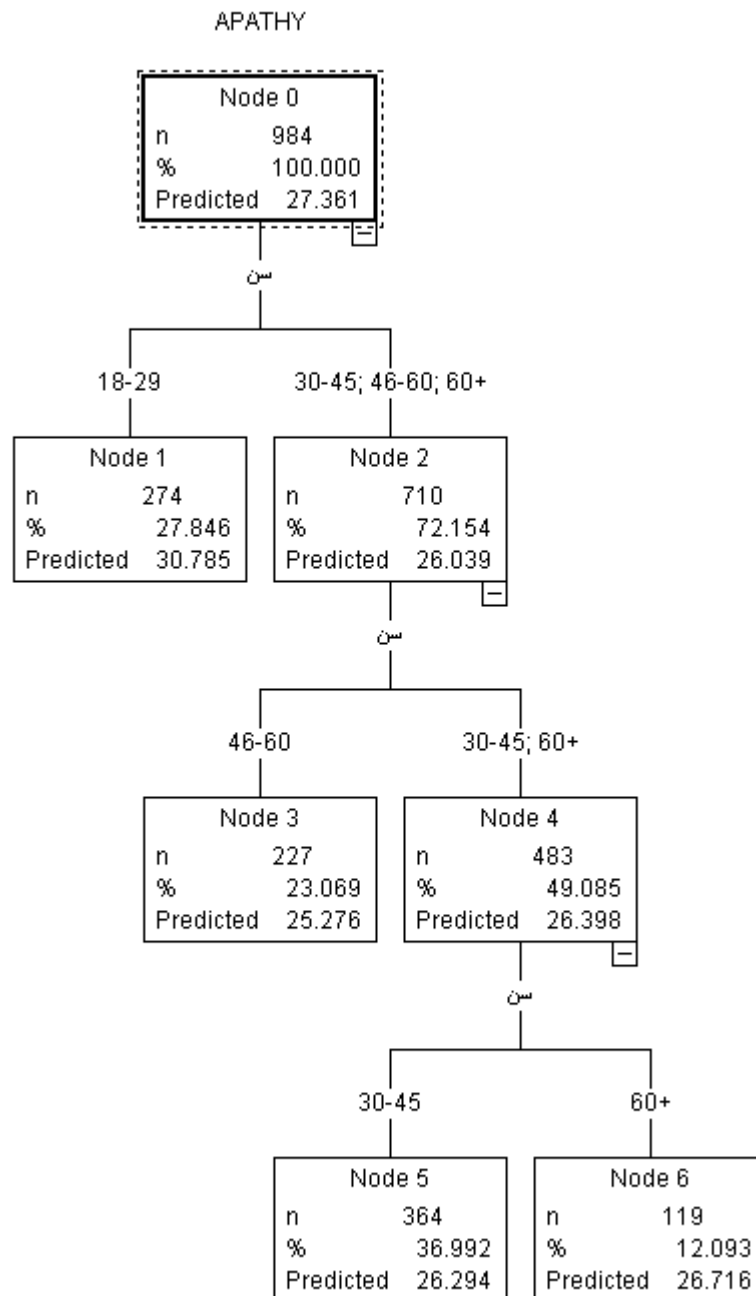

نمودار زیر میانگین عام‌گرایی را به تفکیک گروه‌های سنی مورد بررسی قرار داده است.

پس از تجزیه و تحلیل نتایج، گروه سنی 18 تا 29 و 30 تا 45 در یک دسته و گروه سنی 46 تا 60 و 60 سال به بالا در دسته دیگر قرار گرفتند و در مجموع نتایج نشان می‌دهد افراد بالاتر از 45 سال تمایل به عام‌گرایی بیشتری دارند.

نمودار زیر میانگین بی تفاوتی را به تفکیک گروه‌های سنی مورد بررسی قرار داده است.

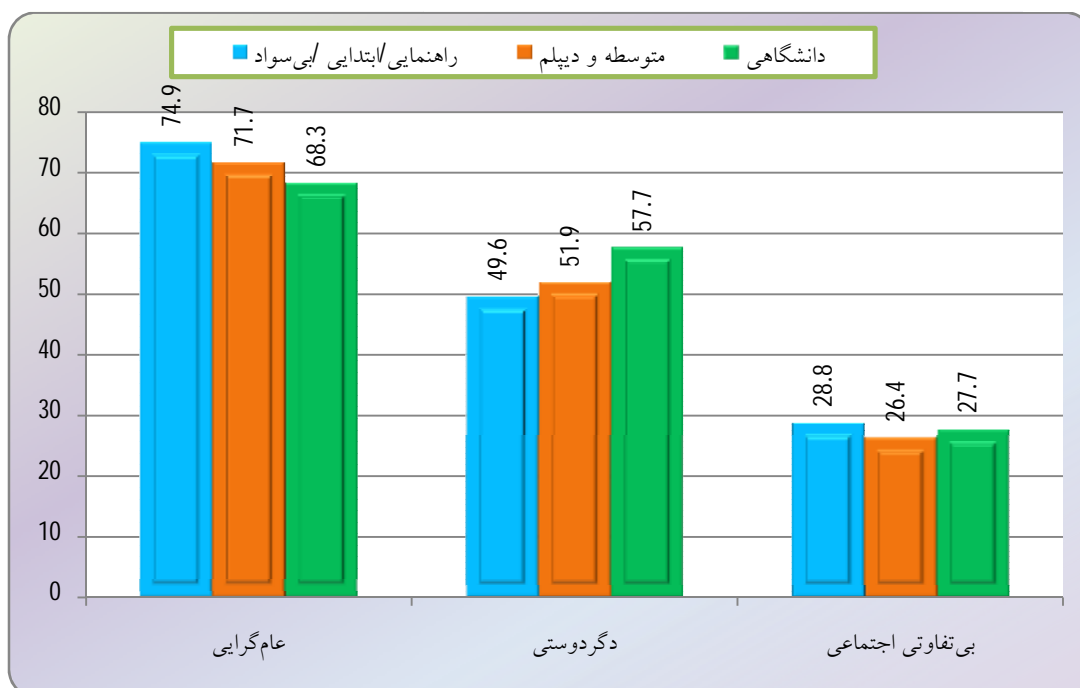
پس از تجزیه و تحلیل نتایج، گروه سنی 18 تا 29 سال در یک دسته و سایر گروه‌های سنی در دسته دیگر قرار گرفتند و در مجموع نتایج نشان می‌دهد میانگین بی تفاوتی جوانان بیشتر از سایرین است.

جدول شماره 3-28. مقایسه شاخص‌های اخلاق اجتماعی به تفکیک تحصیلات

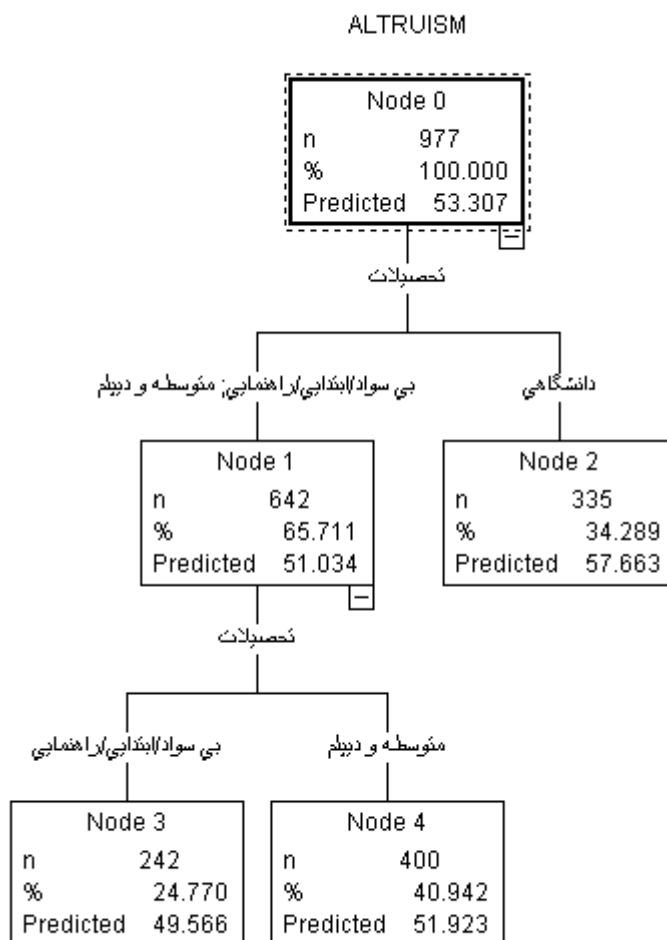
تحصیلات	عام‌گرایی	دگردوستی	بی تفاوتی اجتماعی
بی سواد/ ابتدایی/راهنمایی	74.90	49.57	28.82
متوسطه و دیپلم	71.67	51.92	26.39
دانشگاهی	68.33	57.66	27.71
آزمون F	5.23	9.53	1.33
سطح معنی‌داری	0.006	0.000	0.26

مشاهده شاخص‌های اخلاق اجتماعی در بین شهروندان بر حسب تحصیلات آنها نشان می‌دهد که همه شاخص‌ها بجز شاخص بی تفاوتی اجتماعی بر حسب تحصیلات افراد متفاوت است و تفاوت میانگین این شاخص‌ها در بین گروه‌های مختلف تحصیلی، به لحاظ آماری معنی‌دار است. دگردوستی با میانگین 57.66 در بین افراد دارای تحصیلات دانشگاهی نسبت به سایر افراد بیشتر است. بر عکس عام‌گرایی در بین افراد دانشگاهی کمتر از سایرین است. این اختلاف میانگین‌ها با استفاده از آزمون F معنی‌دار شده است.

نمودار شماره 1-23: مقایسه شاخص‌های اخلاق اجتماعی به تفکیک تحصیلات

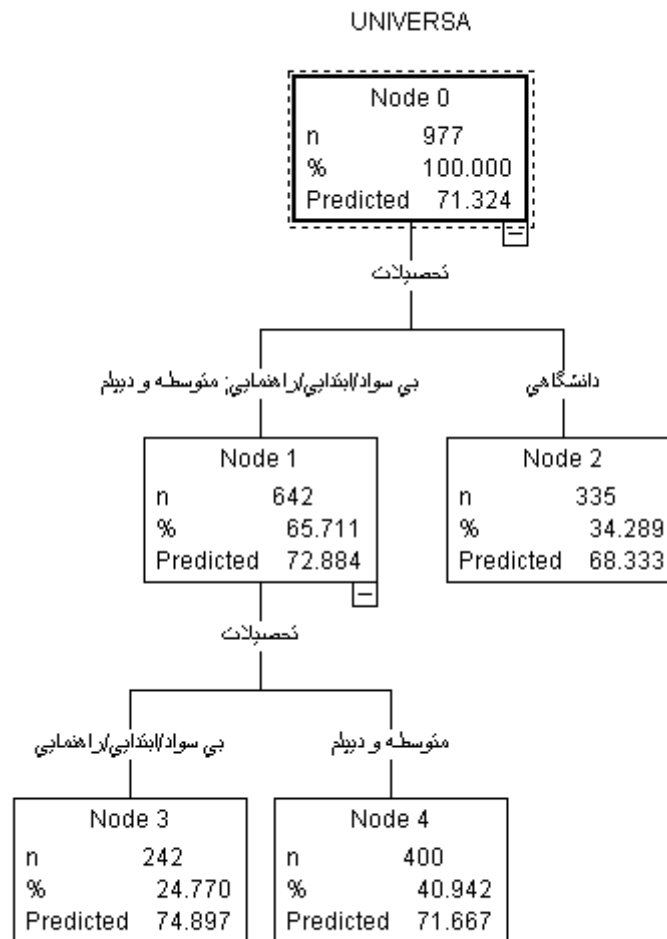

نمودار زیر میانگین دگردوستی را به تفکیک گروه‌های تحصیلی مورد بررسی قرار داده است.

پس از تجزیه و تحلیل نتایج، گروه دارای تحصیلات دانشگاهی در یک دسته و سایر گروه‌ها در دسته دیگر قرار گرفتند به این ترتیب که کسانی که تحصیلات دانشگاهی دارند از نظر متغیر دگردوستی در وضعیت بهتری قرار دارند.

نمودار زیر میانگین عام‌گرایی را به تفکیک گروه‌های تحصیلی مورد بررسی قرار داده است.

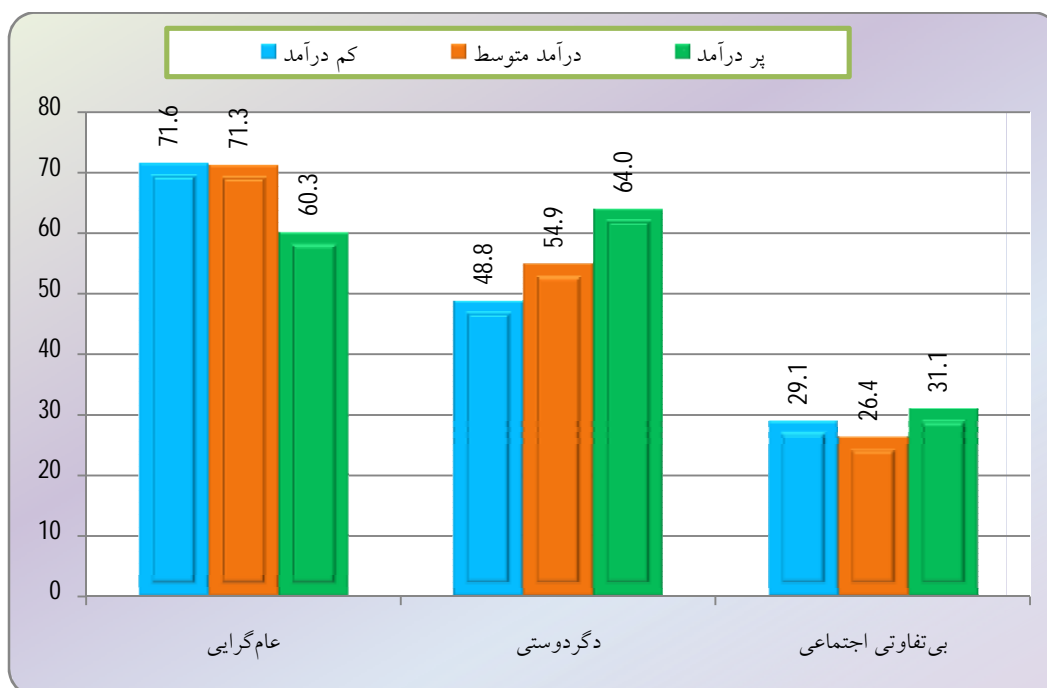
پس از تجزیه و تحلیل نتایج، گروه دارای تحصیلات دانشگاهی در یک دسته و سایر گروه‌ها در دسته دیگر قرار گرفتند به این ترتیب که کسانی که تحصیلات دانشگاهی دارند عام‌گرایی کمتری اظهار کرده‌اند.

جدول شماره 3-29. مقایسه شاخص‌های اخلاق اجتماعی به تفکیک وضعیت درآمدی

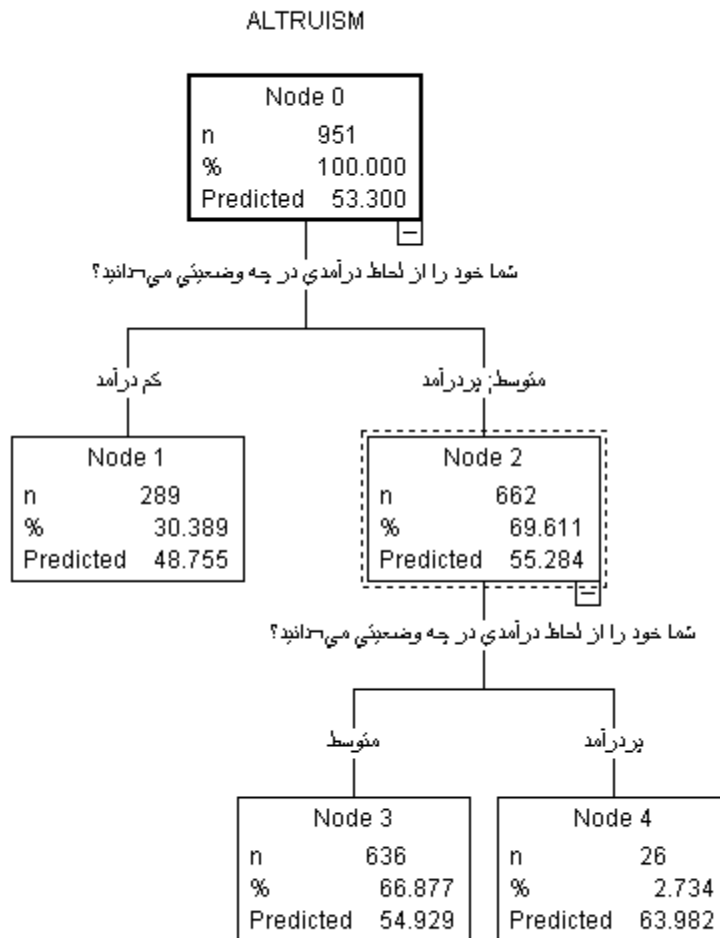
وضعیت درآمدی	عام‌گرایی	دگردوستی	بی‌تفاوتی اجتماعی
کم درآمد	71.57	48.76	29.07
درآمد متوسط	71.29	54.93	26.41
پر درآمد	60.26	63.98	31.09
آزمون F	2.79	9.67	2.55
سطح معنی‌داری	0.06	0.00	0.07

مشاهده شاخص‌های اخلاق اجتماعی در بین شهروندان بر حسب وضعیت درآمدی آنها نشان می‌دهد هر چند که تفاوتی بین همه شاخص‌ها دیده می‌شود اما فقط تفاوت میانگین شاخص‌های دگردوستی در بین طبقات مختلف درآمدی از حیث آماری معنی‌دار است. میانگین دگردوستی در میان طبقات پردرآمد بیشتر از سایر طبقات است. تفاوت میانگین شاخص بی‌تفاوتی نیز از لحاظ آماری با در نظر گرفتن احتمال خطای 5 درصد معنی‌دار نیست.

نمودار شماره 1-24: مقایسه شاخص‌های اخلاق اجتماعی به تفکیک وضعیت درآمدی

نمودار زیر میانگین دگردوستی را به تفکیک گروه‌های درآمدی مورد بررسی قرار داده است.

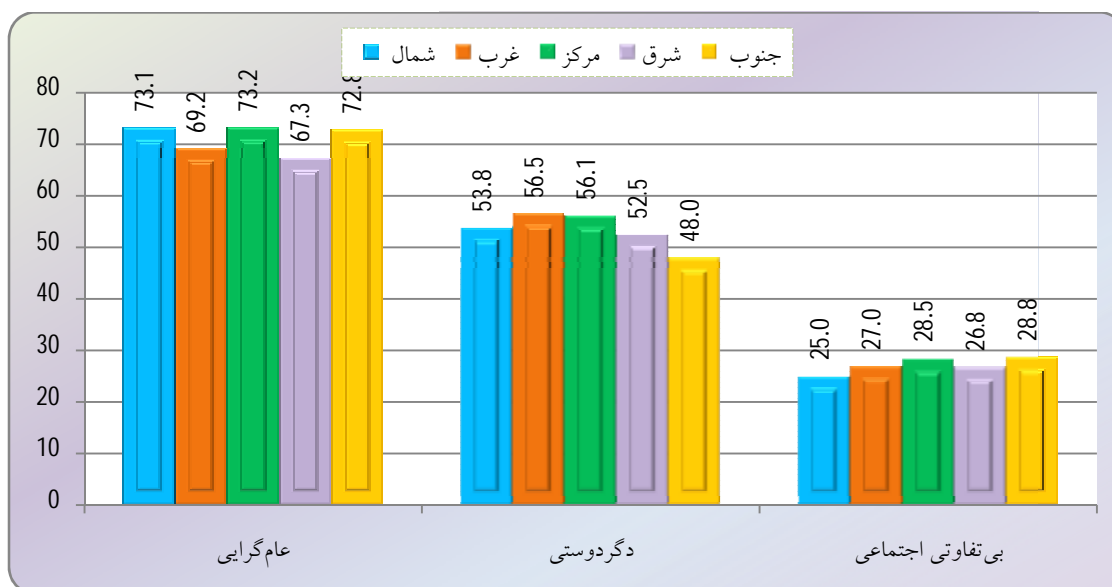
نتایج نشان می‌دهد گروه‌های درآمدی از نظر متغیر دگردوستی در دو دسته قرار گرفتند به نحوی که گروه کم‌درآمد در یک دسته و گروه پردرآمد و درآمد متوسط در دسته دیگر جای گرفته‌اند به این ترتیب که گروه کم‌درآمد به نسبت دو گروه دیگر آمادگی کمتری برای دگردوستی دارد.

جدول شماره 3-30. مقایسه شاخص‌های اخلاق اجتماعی به تفکیک منطقه محل سکونت

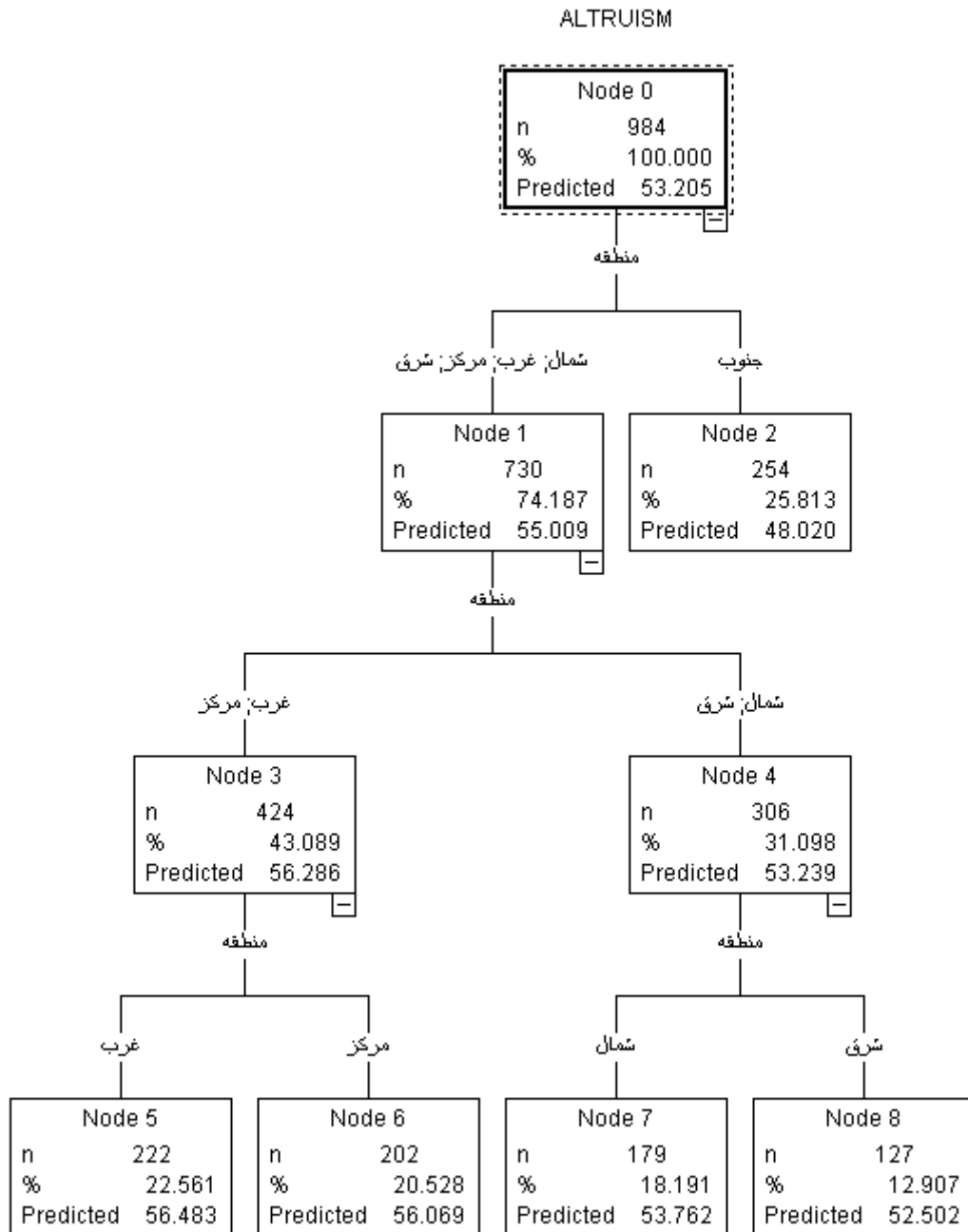
بی تفاوتی اجتماعی	دگردوستی	عام‌گرایی	سطح مناطق
25.00	53.76	73.09	شمال (بالا)
26.98	56.48	69.18	غرب
28.46	56.07	73.18	مرکز
26.83	52.50	67.26	شرق
28.75	48.02	72.77	جنوب (پایین)
1.29	4.97	2.08	F آزمون
0.27	0.001	0.08	سطح معنی‌داری

مشاهده شاخص‌های اخلاق اجتماعی در بین شهروندان بر حسب منطقه محل سکونت آنها نشان می‌دهد که فقط در متغیر دگردوستی بین مناطق مختلف تهران تفاوت معنی‌داری وجود دارد. دگردوستی در مناطق جنوبی تهران با میانگین 48.02 پایین‌تر از سایر مناطق است.

نمودار شماره 1-25: مقایسه شاخص‌های اخلاق اجتماعی به تفکیک منطقه محل سکونت

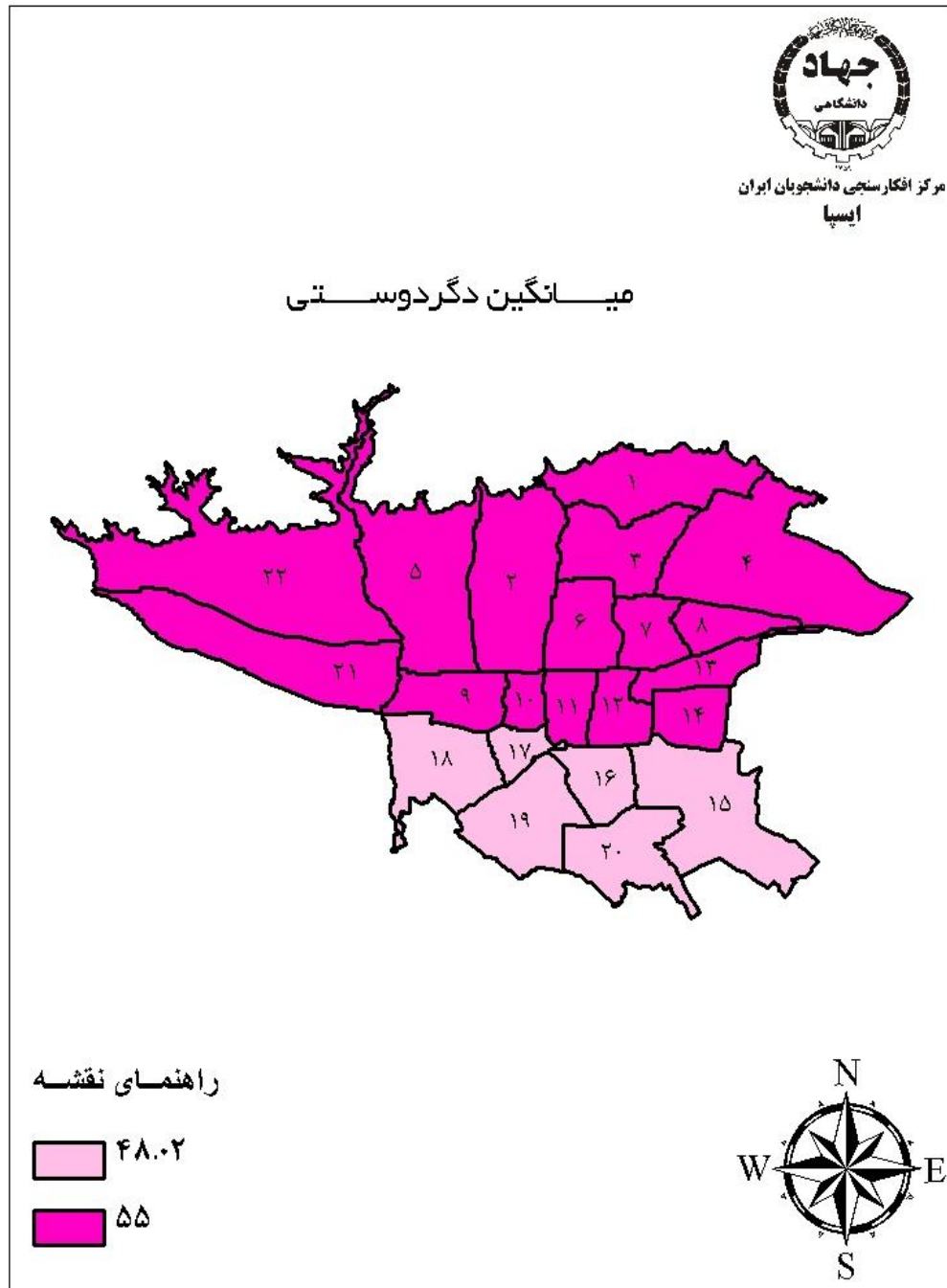

نمودار زیر مناطق شهر تهران را از نظر ارزیابی از وضعیت دگردوستی دسته‌بندی کرده است.

همان طور که ملاحظه می‌شود از نظر متغیر دگردوستی، منطقه جنوب در یک دسته و مناطق غرب، مرکز، شمال و شرق در دسته دیگر قرار گرفتند به گونه‌ای که منطقه جنوب نسبت به 4 منطقه دیگر آمادگی کمتری برای دگردوستی نشان داده است.

بر اساس دسته‌بندی مناطق بر حسب متغیر دگردوستی، که در بالا به آن اشاره شد وضعیت مناطق تهران از نظر این متغیر، در نقشه زیر قابل مشاهده است.

3-3- نتیجه‌گیری

این تحقیق به بررسی وضعیت اخلاق اجتماعی در سطح شهر تهران پرداخته است. شاخص‌های مورد بررسی عبارت بودند از: بی‌تفاوتی اجتماعی، دگردوستی و عام‌گرایی.

نتایج نشان داد که اگر چه تمایل به عام‌گرایی بالاست و شهروندان در موقعیت‌های دوراهی گفته‌اند عملی را انجام خواهند داد که نشان از عام‌گرایی بالا دارد اما شهروندان به مراتب نسبت به حلقه نزدیکان خود تعهد بیشتری دارند و برای کمک به اطرافیان خود آمادگی به مراتب بیشتری دارند، به طوری که 84 درصد مردم به میزان زیادی حاضرند وقتی که برای خانواده‌شان مشکلی پیش می‌آید به آن‌ها کمک کنند در صورتی که این میزان کمک برای مردم ایران 26.5 و برای مردم جهان 22 درصد است. به عبارت دیگر می‌توان گفت تعهد مردم و دگردوستی آنان چندان تعمیم‌یافته نیست. به تعبیری دیگر می‌توان گفت تمایل به عام‌گرایی در جامعه ایران از حالت بالقوه به بالفعل تبدیل نشده است. چلبی در مورد عدم به فعلیت رسیدن تمایل به عام‌گرایی می‌گوید: «تجلی هر رفتاری از جمله رفتارهای عام‌گرایانه منوط به تمایلات نظام شخصیتی نیست بلکه همزمان وابسته به نوع قواعد اجتماعی، فرصت‌ها و نحوه آرایش آن‌هاست. بنابراین می‌توان پذیرفت در همان حال که میزان میل به عام‌گرایی در سطح نظام شخصیت در برهه‌ای از زمان در میان جماعتی بالا باشد در همان حال و به همان نسبت در سطح نظام رفتاری افراد بروز نداشته باشد (چلبی، 1381: 179). به گفته چلبی (1381) به فعل تبدیل کردن چنین تمایلی موکول به آن است که اولاً نظام هنجاری و قانونی جامعه تا حد ممکن متجانس باشد و همزمان سوگیری عام‌گرایانه داشته باشد. ثانیاً در سطح اجرا، نخبگان جامعه، قوانین و هنجارهای جامعه را در عمل، عام‌گرایانه مراعات کنند به طوری که ساخت فرصت‌ها و منطق وضعیتی افراد، کم و بیش به آن‌ها اجازه دهد میل به عام‌گرایی خود را که در سطح نظام شخصیت غالب به نظر می‌رسد در عمل و در سطح نظام رفتاری خود در جامعه به منصف ظهور برسانند» (چلبی، 1381: 179).

یافته‌های تحقیق این ایده را که جامعه ایران هنوز به لحاظ روابط و تعلقات اجتماعی در وضعیت سنتی به سر می‌برد را تقویت می‌کند. مروری بر یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد هر چه از سطح خانواده، دایره را گسترده‌تر کنیم میانگین اعلام همکاری برای رفع مشکل دیگران کمتر می‌شود. به عبارت دیگر همان طور که گفته شد تعهد شهروندان تعمیم‌یافته نیست. تعهد درون‌گروهی ضمن این که برای آشنایان و اعضای درون گروه‌های غیررسمی خانوادگی، فامیلی و ... می‌تواند مفید باشد و نقش مثبتی در تسهیل کنش‌های افراد و پیشگیری از آسیب‌ها ایفا نماید ممکن است به مقتضای تعهداتی که افراد نسبت به آن گروه‌ها پیدا می‌کنند در

سطوح بالاتر نقش منفی ایفا کند و از مشارکت جمعی عام جلوگیری نماید (عبداللهی و موسوی، 1385: 220).

در جوامع مدرن، تعهد باید تعمیم یافته باشد. به نظر می‌رسد که یکی از راه‌های تقویت اخلاق عملی، تقویت وفاق اجتماعی عام و تعمیم یافته باشد. از کنشگران اجتماعی در نظام اجتماعی که بر اساس وفاق اجتماعی عام و تعمیم یافته است انتظار می‌رود که نظام شخصیتی‌شان حائز تمایلاتی نظیر وابستگی عاطفی تعمیم یافته به اجتماع و هویت جمعی تعمیم یافته و تعهد درونی تعمیم یافته و خردگرایی و به قول پارسونز، سوگیری عام‌گرایانه نسبت به موضوعات اجتماعی و فرهنگی باشند. از دید چنین کنشگری، همه کنشگران و موضوعات اجتماعی دیگر به یک چشم نگریسته می‌شوند. به عبارت دیگر، از نظر او همه کنشگران دیگر جزو «ما» تعمیم یافته یا اجتماع عام هستند و نه از غیر «ما» و یا از «ما»های کوچکتر (مثل خانواده و گروه خویشان). لذا چنین کنشگری، احساس تکلیفش نسبت به همه اعضای «ما» عام طبق قواعد اخلاقی (اخلاق نظری) درونی شده تقریباً یکی است. یعنی احساس تکلیف و رعایت حقوق دیگران (اخلاق عملی) در روابط اجتماعی با اخلاق نظری مطابقت دارد. بالعکس هر چقدر «ما» عام یا «اجتماع عام» که مبتنی بر وفاق اجتماعی تعمیم یافته است، ضعیف‌تر گردد و «ما»های کوچکتری مثل خانواده، گروه‌های اولیه دوستی و قومی، قوی‌تر شوند، شکاف اخلاق نظری و اخلاق عملی عمیق‌تر می‌شود. در نظم وفاقی، نظارت اجتماعی بیشتر بر اساس خجالت و تقصیر است تا احساس بیم و ترس. زیرا که در چنین نظامی سلوک منش افراد بر اساس تعهد درونی و تمایل به خود تنظیمی صورت می‌گیرد. با این حساب هرگاه وفاق اجتماعی عام و تعمیم یافته وجود داشته باشد احتمال انحراف از قواعد اجتماعی کاهش می‌یابد. در چنین نظامی، امکان بروز فساد اخلاقی، سیاسی، اداری و غیره مانند ریاکاری، پارتی‌بازی، قوم و خویش‌بازی، کم‌کاری، رشوه‌خواری و اختلاس کاهش می‌یابد (چلبی، 1372: 21).

یافته‌ها نشان می‌دهد مردم جامعه ما طبق گفته خودشان، مردمی بی تفاوت نیستند. میانگین 27 از 100 نشان می‌دهد بی تفاوتی در سطح پایینی در جامعه وجود دارد اما از آنجا که سؤالات این شاخص همگی در مورد خود شخص بوده و جنبه ذهنی داشته و تحقیقات ثابت کرده است که معمولاً انسان‌ها خودشان را مثبت ارزیابی می‌کنند باید با احتیاط در مورد داده‌های این شاخص سخن گفت، این همان فرضیه‌ای است که در مورد نتایج متغیر عام‌گرایی در تحقیق حاضر (و سایر تحقیقاتی که وضعیت عام‌گرایی در جامعه را خوب ارزیابی می‌کنند) نیز می‌توان مطرح کرد.

منابع

- احمدی، سیروس (1388). بررسی نوع دوستی در روابط روزمره اجتماعی و عوامل موثر بر آن، مجله جامعه‌شناسی ایران، دوره دهم، شماره 2، تابستان 1388.
- امینی، سعیده (1385). بررسی عوامل موثر بر اخلاق با تأکید بر دگردوستی (در پس شهروندان تهران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد در رشته جامعه‌شناسی دانشگاه علامه طباطبائی).
- ایسپا (1384). پیمایش ملی فرهنگ سیاسی مردم ایران.
- ایسپا (1393)، سنجش سبک زندگی دانشجویان
- چلبی، مسعود (1372). وفاق اجتماعی، نامه علوم اجتماعی، جلد دوم، سال سوم
- چلبی، مسعود (1375). جامعه‌شناسی نظم، تهران، نشر نی.
- چلبی، مسعود (1381). بررسی تجربی نظام شخصیت در ایران، تهران، پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات
- حاجیانی، ابراهیم (1392). جامعه‌شناسی اخلاق: تحلیل وضعیت اخلاق اجتماعی در جامعه ایران. تهران، انتشارات جامعه‌شناسان
- خوشفر، غلامرضا (1374). مقایسه تحلیلی ارزش‌های خانواده، مدرسه، گروه همسالان از دیدگاه دانش آموزان پسر دبیرستان‌های تهران، طرح تحقیقاتی انجمن اولیا و مربیان.
- ربانی، رسول و شهابی، سیامک (1389). بررسی ارزش‌های اخلاقی جوانان شهری اصفهان، مجله مطالعات و پژوهش‌های شهری منطقه‌ای، دوره دوم، شماره 5
- عبداللهی، محمد و موسوی، میرطاهر (1385). سرمایه اجتماعی در ایران؛ وضعیت موجود، دورنمای آینده و امکان‌شناسی گذار، فصلنامه رفاه اجتماعی، سال ششم، شماره 25
- علیزاده، عبدالرضا (1387). جامعه‌شناسی حقوق، تهران، انتشارات سمت
- کانت، ایمانوئل (1384). درس‌های فلسفه اخلاقی، منوچهر صانعی، نقش و نگار.

- کلانتری، صمد؛ ادیبی، مهدی؛ ربانی، رسول و سیروس احمدی (1386). بررسی بی تفاوتی و نوع دوستی در جامعه شهری ایران و عوامل مؤثر بر آن. دو ماهنامه دانشگاه شاهد، سال چهاردهم، دوره جدید، شماره 22، اردیبهشت ماه
- مسعودنیا، ابراهیم (1380). تبیین جامعه‌شناختی بی تفاوتی شهروندان در حیات سیاسی اجتماعی، اطلاعات سیاسی اقتصادی، شهریورماه، شماره 167-168
- وزارت ارشاد اسلامی (1382 و 1379). پیمایش ملی ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان.

- MILES, S. H., LANE, L. W., BICKEL, J. & WALKER, R. M. (۱۹۸۸) Medical ethics education: coming of age. Academic Medicine
- Becker Howard s. ۱۹۶۰. notes on the concept of commitment. American Journal of Sociology. No ۶۶. pp ۳۲-۴۰
- Deth, J. V. & Elff, M. (۲۰۰۰).. Political Involvement and Apathy in Europe ۱۹۷۳-۱۹۹۸. Arbeitspapier-Mannheimer Zentrum Fur Europische sozial Forschung
- Turner, Jonathan (۲۰۱۰), Natural Selection and Evulation of Morality in human Societies, in : Hitlin Steven and Vaisey Stephen (۲۰۱۰) 'Hand book of sociology of Marality, Springer.